

БРОЈ 53/2022

ШУМЕ

Информативно-стручни часопис

*Срећна и
успјешна
2023. година!*

ИНФОРМАТИВНО - СТРУЧНИ ЧАСОПИС

Оснивач и издавач:
ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац

За издавача:
Славен Гојковић, дипл. инж. шумарства

Главни и одговорни уредник:
Бојана Кеџман, дипл. новинар

Уређивачки колегиј:
доц. др Владимир Ступар
мр Борис Марковић, дипл. инж. шумарства
мр Славиша Опачић, дипл. инж. шумарства
Драган Ковачевић, дипл. инж. шумарства
Снежана Марковић, дипл. инж. шумарства
Мсц. Љубица Лукач, дипл. инж. шумарства
Раде Ребић, дипл. инж. шумарства
Проф. др Војислав Дукић
Александра Момић, дипл. новинар

Графичка припрема:
ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац

Ово издање часописа се објављује у електронској форми на службеној интернетској страници ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац. Пренос и коришћење текстова из часописа је дозвољен, уз навођење извора. Главни и одговорни уредник има право на измјену наслова и краћење текста. Сарадницима се скреће пажња да своје текстове приреду у складу с правилима која налаже професионална и грађанска етика јавности рада.

Адреса:
ЈПШ „Шуме Републике Српске“
Информативно-стручни часопис „ШУМЕ“
Романијска 1, 71350 Соколац

Телефони:
051 247 200 и 065 815 958

Факс:
051 247 226

Рукописе слати на:
e-mail: bojana.kecman@sumers.org

Рјешењем Министарства информација Републике Српске број 01-740-1/00, од 22. августа 2000. године, јавно гласило Информативно-стручни часопис „Шуме“ уписан је у Регистар јавних гласила под редним бројем 377.

САДРЖАЈ:

ШГ “ГРАДИШКА” И ШГ “РОМАНИЈА” ПРИМЈЕРИ ДОБРОГ ПОСЛОВАЊА	4
ОДРЖАНА МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА	6
СМЈЕРЕНИЦЕ ЗА СТРАТЕГИЈУ РАЗВОЈА ШУМАРСТВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	8
ОБИЉЕЖЕН СВЈЕТСКИ ДАН ШУМА У ШГ “БАЊАЛУКА”	10
ПОДРШКА РЕСТАУРАЦИЈИ И КОНЗЕРВАЦИЈИ НАСТАРИЈЕ ЕВРОПСКЕ ВРСТЕ ДРВЕЋА-ПАНЧИЋЕВА ОМОРИКА	11
СПОМЕНИК ПРИРОДЕ “ПЕЋИНА МОКРАЊСКА МИЉАЦКА” ИЗАШТИЋЕНО СТАНИШТЕ “ГОСТИЉ”	13
ОБИЉЕЖАВАЊЕ ДАНА ЗАШТИТЕ ДИНАРИДА-7. ОКТОБАР	15
НАЈСТАРИЈА СТАБЛА У СВИЈЕТУ	16
РАЗВОЈ ШУМАРСТВА У ГРАДИШЦИ ЗА ВРИЈЕМЕ ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ И ЗА ВРИЈЕМЕ АУСТРОУГАРСКЕ ВЛАСТИ	19
ПОЖАРИ И ОВЕ ГОДИНЕ ПОХАРАЛИ ХЕРЦЕГОВИНУ	22
ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ПОЖАРИМА ПЕЈЗАЖА/ПОЖАРИМА НА ОТВОРЕНОМ НА ПОДРУЧЈУ ЗАПАДНОГ БАЛКАНА	24
ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И МАНИФЕСТАЦИЈА ГЛОБАЛНИХ ПРОМЈЕНА-ОЧИГЛЕДАН ФЕНОМЕН НАШЕГ ДАНАШЊЕГ ДРУШТВА	26
“EL GRANDE” ТАРА	30
ДАН УПРАВЉАЧА ЗАШТИЋЕНИХ ПОДРУЧЈА ОБИЉЕЖЕН У НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ “УНА”	34
ТРЕЋЕ СПОРТСКЕ СИНДИКАЛНЕ ИГРЕ	35
СТРУЧНА ЕКСКУРЗИЈА СТУДЕНАТА ИЗ БЕРНА РЕАЛИЗОВАНА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	36
КАКВУ НАМ ЈЕ ПОРУКУ ПОСЛАО МЕДВЈЕД “МАГЛИЋ”	37
ЧЕТВРТО ТАКМИЧЕЊЕ СЈЕКАЧА- МОТОРИСТА ЧАЈНИЧЕ 2022.	39
ПРОМОЦИЈА ЈПШ “ШУМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ” А.Д. СОКОЛАЦ КРОЗ ПРЕЗЕНТАЦИЈУ ГИС ТЕХНОЛОГИЈА	40
ОДРЖАНЕ ПРВЕ МАЛЕ ШУМАРСКЕ ИГРЕ	41
ШУМСКА ОРИЈЕНТАЦИЈА	42
ЗОВА, ЉЕКОВИТА БИЉКА КОЈА ПОДИЖЕ ИМУНИТЕТ	43
IN MEMORIAM СРЂАН КАШИЋ	44

ШГ „Градишка” и ШГ „Романија” примјери доброг пословања

ШГ „Градишка“ из Градишке и ШГ „Романија“ из Сокоца спадају у ред најбољих и најуспјешнијих газдинстава у саставу ЈПШ “Шуме Републике Српске” а.д. Соколац.

О тренутном стању у овим газдинствима, очекивањима до краја године, те плановима за наредну годину, разговарали смо са директорима ових газдинстава

Страхиња Башевић, директор ШГ „Романија“, Соколац

Планом за 2022. годину планиран је сјечиви етат 127.000 m³ нето масе свих дрвних сортимената. Од чега 109.000 m³ дрвних сортимената четинара и 18.000 m³ дрвних сортимената лишћара. Динамика производње је рађена на основу радних дана у мјесецу и услова рада у зимским мјесецима те се очекује да ћемо остварити план искориштавања шума. Поштујући планирану реализацију у висини сјече очекујемо и оптимално стање залиха на крају године. Извршење плана како физичког обима тако и финансијских показатеља прати се на крају сваког извјештајног периода, те је извјесно да ће до краја године бити реализован планирани физички

обим производње, планирани финансијски показатељи, све биолошке инвестиције и већина капиталних инвестиција.

Реализацијом годишњег плана сјече, односно физичког обима производње, Газдинство оствари планиране приходе, планиране новчане приливе који се користе за измирење обавеза према Пореској управи, за исплате плата запосленима, исплата добављача и извођача радова, средства се користе и за потребе инвестирања, чиме се несметано одвија пословни живот предузећа.

Тренутно се налазимо у фази имплементације новог информационог система. У складу са тим вршимо набавку потребне опреме, као и стручну обуку запослених радника како би се успјешно извршила имплементација и почео примјењивати нови информациони систем.

У наредном периоду планирамо:

- обнову возног парка
- куповину грађевинских машина
- повећање ефикасности процеса рада
- минимизирање штетних утицаја макро и микро економских процеса на рад Газдинства
- развој сектора за остале споредне шумске производе ради стварања додатног прихода
- развој лова и ловног туризма кроз реализацију пројекта интродукције (уношења) европског јелена

Славко Шпањић, директор ШГ „Градишка“, Градишка

Динамиком извршавања планских задатака закључно са трећим кварталом текуће године смо задовољни. Производња шумских дрвних сортимената као и шумско-узгојни радови су извршени у потпуности у складу са пословно-финансијским планом за овај период, што нам даје за право да сматрамо да ће до краја ове пословне године бити извршени сви планирани послови.

Остварењем физичког обима производње уз планирану просјечну цијену, извршење плана шумско-узгојних радова, уредна наплата и др. свакако гарантује финансијску стабилност у редовном извршењу свих обавеза Шумског газдинства (радницима, локалним заједницама, држави ...)

Шумско газдинство “Градишка” спада у

ред великих газдинстава по свим параметрима. Тренутно је запослено 315 радника, од тога 82 радника високо образованих. Ради се углавном о млађим људима спремним да у сваком моменту одговоре на све радне задатке.

У свом саставу имамо и радну јединицу Искориштавања шума (властита механизација) гдје бисмо требали с обзиром на старост и техничко стање да извршимо набавку нових шумских зглобних трактора како би се повећала продуктивност, а смањили трошкови одржавања. Ријеч је о средствима која су у употреби од почетка 2009. год. и свакако су већ одавно требало да буду обновљена.

У току ове године би требало да се набави један трактор из програма подршке Владе РС и ресорног Министарства. Проблем је наравно и недостатак и одлазак у иностранство квалификованих радника на радним мјестима сјекача и тракториста. По мом мишљењу заиста треба у наредном периоду овом великом проблему посветити посебан ангажман у виду плаћања ове категорије радника, набавке

квалитетне заштитне опреме, смјештају ...

Крајем 2020.год, мојим постављењем на мјесто в.д. Директора шумског газдинства већ на првом Стручном колегију шумског газдинства донијели смо закључак да кренемо у процес изградње нове управне зграде шумског газдинства на мјесту постојеће овдје у Градишци. Ријеч је о згради која је направљена прије Другог свјетског рата, у коју се није ништа улагало у протеклом времену, те тако дотрајала, нефункционална изискује велике трошкове гријања, хлађења и уопште не пружа никакве услове за рад.

Радови су у току и њихов завршетак очекујемо средином следеће године. Пројекат изградње је максимално подржан од директора Јавног предузећа, Управе и Надзорног одбора, Града Градишке којима се и овом приликом захваљујем.

Одржана међународна научна конференција

Шумарска наука за одрживи развој – FORS2D „Перспективе шумарства и повезаних сектора као покретача одрживог развоја у post-Covid ери“

Поводом 30. година шумарства Републике Српске, постојања и рада ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац и Шумарског факултета Универзитета у Бањој Луци, 29-30.09.2022. у хотелу Босна одржана је научна конференција „Шумарска наука за одрживи развој FORS2D - Перспективе шумарства и повезаних сектора као покретача одрживог развоја у post-Covid ери“. Циљ конференције је био унапређење размјене знања и искустава у шумарству и сродним научним областима, остваривање сарадње међу институцијама, унапређење сарадње шумарске науке и праксе кроз примјену савремених научних сазнања и промовисање циљева одрживог развоја шумских ресурса. Конференцију су организовале поменуте институције, уз подршку ФАО и под покровитељством Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Владе Републике Српске и Предсједника Републике Српске Жељке Цвијановић.

Значајну подршку конференцији дали су спонзори: Мега дрво, Елград, Хемијска индустрија Дестилација Теслић, Петропројект, Metaleghe silicion, Savox group и Пољана. Поздравне ријечи при отварању конференције упућене су од стране министра пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске проф. др Бориса Пашалића (Сл. 1), ректора Универзитета у Бањој Луци, проф. др Радослава Гајанина, директора ЈПШ „Шуме Републике Српске“, дипл. инж. Славена Гојковића, декана Шумарског факултета проф. др Маријане Каповић Солонун и др. учесника. Уручене су пригодне награде захвалнице и повеље заслужним институцијама и појединцима за досадашњи рад, ангажовање и допринос развоју шумарства, шумарске науке и струке у Републици Српској. Први дан конференције протекао је у пленарним

Слика 2: Учесници конференције поред палог, доскора највећег стабла јеле у прашуми Лом

Слика 1: Поздравна ријеч министра проф. др Бориса Пашалића

излагањима угледних предавача проф. др Јуриј Диаци (Биотехнички факултет Универзитета у Љубљани), проф. др Михал Марек (Институт за истраживање глобалних промјена – Академија наука Чешке Републике), проф. др Абрудан Иоан Василе (Трансилванијски универзитет у Брашову, Шумарски факултет) и проф. др Раттан Лал (Државни Универзитет у Охају, САД) и др Бернхард Волфслехнер (Европски шумарски институт). Теме планирних излагања биле су веома актуелне и односиле су се на савремени приступ глобалним изазовима европског шумарства као што су природи блиско газдовање шумама, одрживи развој шумских екосистема, значај климатски промјена за шумарство, шумарску политику и перцепцију јавности о шумарству.

Након пленарних, организована су усмена излагања научних радова (64 рада) у четири сесије. Поред усмених, представљене су 64 постер презентације. Научни радови више од 150 аутора, из преко 20 земаља са 4 континента (Сјеверна Америка, Азија, Африка и Европа) су сврстани у тематске цјелине:

- промјена (48 радова)
- Природом инспирисана рјешења (34 рада)
- Озеленимо, будимо видљиви (21 рад)
- Модеран и конкурентан сектор (12 радова)
- Иновативни ланци вриједности и социолошки аспекти у шумарству и повезаним секторима (13 радова)

Други дан конференције био је посвећен теренској екскурзији у прашуму Лом (Сл. 2), у организацији ШГ „Оштрељ – Дринић“. Учесницима конференције обратили су се проф. др Југослав Брујић на тему „Латентне сукцесије стабилних заједница“ и проф. др Зоран Говедар, дописни члан АНУРС-а на тему „Развојне фазе прашуме Лом“. Након повратка са терена организован је пригодан ручак и дружење у ловачкој кући (Велико врело).

За конференцију је приређен Зборник сажетак (<https://forsd.sf.unibl.org/wp-content/uploads/2022/10/Book-of-Abstracts-FORS2D.pdf>), а више информација о конференцији можете пронаћи на <https://www.sf.unibl.org/conference-fors2d/>

– Шума и одрживи развој у свјетлу климатских

Проф. др Зоран Говедар

Смјернице за Стратегију развоја шумарства Републике Српске

Шуме и шумска земљишта представљају један од најважнијих природних ресурса Републике Српске. Шума је основ шумарске привреде и испуњава низ економских, еколошких, социјалних и културолошких функција. Императив већине Европских држава потписница декларација са Министарских конференција о заштити европских шума (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, MCPFE) представља одрживи развој шумских екосистема, повећање шумовитости и производности, обнављање шума, очување биодиверзитета, развој општекорисних функција шума, повољно здравствено стање шума и др. Развој Републике Српске уско је везан за шумарство и функције шумских екосистема засноване на савременим принципима трајности, интегрисаности и мултифункционалности. Савремена знања у области шумарства и њихова реализација у пракси треба да омогуће одрживу равнотежу између човјекових потреба и природних могућности шуме, између екологије, економике и друштвеног развоја, између интереса јавности и интереса власника шуме. Због тога је потребано да Република Српска има стратешки план развоја шумарства.

Период важности претходне стратегије која се односила на период 2011-2021. године је истекао, због чега је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске подржало пројекат „Израда смјерница за стратегију развоја шумарства Републике Српске 2022-2032“. Овај пројекат је финансиран средствима посебних намјена за шуме из 2021. године, а реализовао га је Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци. Смјернице за израду стратегије усклађене су са законодавним оквиром и процедурама о изради стратешких докумената у Републици Српској. Појам управљања шумама дефинисан је Законом о шумама Републике Српске (Сл. гл. 75/08) који подразумева, између осталог, стратешко планирање газдовања шумама. Стратегија развоја шумарства представља документ којим се подстиче развој сектора шумарства као дио привредног и руралног развоја ради запошљавања, заштите природне околине и шумског наслеђа, обнове оштећених шума, побољшања еколошких, економских и социјалних функција шума, подстицања еколошких вриједности шума и осталих шумских производа,

обезбјеђивања компетитивности дрвне индустрије и др. (члан 9., став 2., ЗоШ). Смјернице су урађене у складу са Законом о стратешком планирању и управљању развојем, Уредбом о изради стратешких докумената у Републици Српској и у складу са националним стратешким циљевима и нивоом друштвено-економског развоја. Значај смјерница састоји се у дефинисању активности за хоризонталну и вертикалну усклађеност планирања и управљања развојем шумарства на нивоу привредне подјеле простора, локалних заједница или републичких органа управе, али и између републичких органа управе и јединица локалне самоуправе. У циљу израде што квалитетније Стратегије, одржан је на Јахорини (24.06.2022.) семинар на тему „Смјернице за стратегију развоја шумарства Републике Српске 2022-2032“. Семинар је организовао Шумарски факултет из Бања Луке у сарадњи са ЈПШ „Шуме Републике Српске“ и ресорним Министарством, а учествовали су представници бројних институција и заинтересованих страна. Закључци семинара имали су значајан утицај на израду смјерница, а учесници семинара дали су велики допринос указујући на кључна питања која будућа стратегија треба да уважи и дефинише начине њиховог рјешавања. Смјернице указују да вријеме у којем настаје нова Стратегија, карактеришу крупне и системске промјене на свим друштвено-економским нивоима, међу којима су најважније сљедеће: Стабилизација и настојање за придруживањем Републике Српске/БиХ Европској Унији; Нова Стратегија за шуме ЕУ до 2030. Године; усвојена је Агенда 2030 са циљевима одрживог развоја; Глобални значај општекорисних функција шума; Политичке кризе, ратови, пандемије; Потреба за ублажавањем климатских промјена и повећањем енергетске ефикасности; Потреба за савременим образовањем, научно-истраживачким радом, примјеном савремене технологије, иновацијама и др. Смјерницама је истакнуто да стратегија развоја шумарства Републике Српске (2022-2032) према Уредби о изради стратешких докумената, посебно подразумева усклађеност са Просторним планом Републике Српске до 2025. године и усклађеност са релевантним домаћим законима и усвојеним стратегијама. Уредбом је дефинисан садржај односно поглавља будуће Стратегије: Стратешка платформа, Визија и мисија стратегије, Стратешки

циљевима, мјере и индикатори, Кључни стратешки пројекти, Опис унутрашње и међусобне усклађености, Оквирни финансијски план за реализацију стратегије, Оквир за спровођење, праћење и извјештавање, Опис приоритета, мјера и индикатора, Уставни оквир и законодавне одредбе.

Стратешки платформу за израду Стратегије развоја шумарства представљају ситуациона анализа стања шумског фонда, односно шумарства као привредне гране, усклађеност са Просторним планом Републике Српске и стратешким документима Републике Српске, визија развоја и стратешки циљевима са индикаторима. На основу глобалних циљева одрживог развоја шумарства (Global Forest Goals and Targets on the United Nation Strategic Plan for Forests 2030) дефинисаних у оквиру стратешког плана за шуме од стране Уједињених Нација (United Nations Department of Economic and Social Affairs, United Nations Forum on Forests Secretariat, 2021) и према нашим условима усклађених са циљевима нове стратегије шумарства ЕУ до 2030. године (EU Forest Strategy for 2030, 2021) у смјерницама су дефинисани визија, мисија и стратешки циљевима будуће стратегије.

Визија Стратегије развоја шумарства Републике Српске

Управљање шумама омогућава одрживи развој стабилних, здравих и разноликих шума које пружају неопходне економске, друштвене, еколошке и културне користи за садашње и будуће генерације.

Мисија Стратегије развоја шумарства Републике Српске

Допринос шумарства јачању сарадње, координације, кохерентности, синергије и политике посвећености на свим друштвеним нивоима.

Стратешки циљевима развоја шумарства Републике Српске

1. Повећање шумовитости, производности и квалитета шума укључујући повећање доприноса глобалним напорима за ублажавање климатских промјена.
2. Унапређење мултифункционалних (економских, еколошких и друштвених) користи од шумарства, укључујући побољшање услова за живот становништва у руралним подручјима.
3. Очување биодиверзитета, повећање

површина заштићених шума и других шумских подручја посебне намјене.

4. Повећање нових и додатних финансијских средстава из свих извора за одрживо управљање шумама и развој образовања, научно-техничке сарадње и партнерства.
5. Одрживо управљање шумама укључујући јавну промоцију, међународне споразуме, сарадњу, координацију, кохерентност и синергију са секторима, партнерским организацијама и релевантним актерима који су повезани са шумарством на свим нивоима.

За сваки стратешки циљ дефинисани су одговарајући приоритети (33 приоритета), а неки од њих су: Очување и побољшање шумовитости, производности и квалитета шума; Повећање површина под шумом подизањем нових шума и плантажа; Очување шума и унапређење заштите шума; Унапређење система планирања газдовања у шумарству; Повећање продуктивне запослености у шумарству; Унапређење газдовања са дивљачи; Инвентаризација и мониторинг станишта биљних и животињских врста и идентификација угрожених врста и станишта; Повећање површине и развој управљања заштићеним подручјима и шумама посебне намјене; Одрживо коришћење шумских ресурса; Опоравак и економска ревитализација шумарства; Образовање и едукација кадрова из области шумарства и ловства; Јачање јавне свијести о значају шумарства и ловства и о посљедицама климатских промјена и другим ризицима за управљање шумама; Сарадња и синергија односа са дрвном индустријом и другим секторима; Унапређење институционалног и законодавног амбијента за развој шумарства. За реализацију стратешких циљева смјернице упућују примјену одговарајућих мјера (103 мјере) и њихово праћење помоћу релевантних квалитативних и квантитативних индикатора. Такође, предложене су пројектне активности за десетогодишњи период у циљу постизања жељених ефеката одрживог развоја шумарства Републике Српске. Будућа стратегија треба да представља полазни стратешки план за непрекидан процес одлучивања и акција управљања шумама, узимајући у обзир међународне споразуме и друге стратешке документе Републике Српске, а нарочито за планове развоја који се односе на друге природне ресурсе, секторе и сродне привредне дјелатности.

Проф.др Зоран Говедар

Обиљежен Свјетски дан шума у ШГ „Бањалука”

Дана 21. марта 2022 одржана је радионица поводом дана шума. Радионица се састојала из два сегмента: посјета малишана из УГ „Учионица“ Бања Лука просторијама управе ШГ „Бања Лука“ и одлазак на пошумљавање на локалитет Трешњик

На креативан начин малишанима је представљено шта су то шуме и на који је начин се управља и газдује овим природним добром. Упознати су и са значајем вјештачког пошумљавања али и са изгледом садног материјала, те правилним начинима садње.

Малишанима (укупно двадесет и троје) су обезбијеђени мали поклони који су садржавали: јабуку, банану, воду, публикацију „Шума“ као и материјале у виду листова за бојање, те једну садницу дуглазије (*Pseudotsuga menziesii* Mirb.) Franco.

Након радионице дјеца су посјетила Трешњик, како би извршили пошумљавање око 80 садница дуглазије, гдје су имали прилику да упознају и шумара. Након кратког упознавања са тереном као и са пословима које шумар иначе обавља на овоме локалитету, почело се са пошумљавањем.

Радионица и пошумљавање су били приказани у емисији РТРС „Људићи“. Радионицу и пошумљавање испред ШГ „Бања Лука“ организовао је Никола Пећанац, уз помоћ шумара на терену Златка Нинковића.

Никола Пећанац МА Шумарства

Подршка рестаурацији и конзервацији најстарије европске врсте дрвећа – Панчићева оморика *Picea omorika* (Panč.) Purkinje

Потписивањем Уговора у августу мјесецу, између Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске и Фондацијом Франклинаја, Женева (Швајцараска), званично је отпочео пројекат „Подршка рестаурацији и конзервацији најстарије европске врсте дрвећа – Панчићева оморика *Picea omorika* (Panč.) Purkinje“. По први пут ће се, кроз наведени пројекат, у наредне три године покушати, на научно-стручним основама, доћи до рјешења у циљу активног управљања популацијама оморика

Панчићева оморика, *Picea omorika* (Panč.) Purkinje, представља ендемску, реликтну и угрожену врсту на глобалном нивоу, распрострањену само на подручју слива у средњем дијелу тока ријеке Дрине на око 200 ha. Док су вриједности Панчићеве оморике добро препознате, рањивост укупне популације и њен опстанак у будућности је неизвјестан. Многи антропогени фактори узроковали су промјене у климатским промјенама, које представљају један од највећих проблема за опстанак ове и сличних врста.

Генетичком анализом популација установљено је да су најугроженије географски изоловане и мале популације у Републици Српској и Србији, те да је свака локална популација генетички засебна. Дио популација Панчићеве оморике налази се у границама заштићених подручја: Национални парк „Тара“, (заштићен од 1981.) и Национални парк „Дрина“ (заштићен од 2017. године). Врста је заштићена још у доба бивше Југославије од 1955. године, те је од 1998. стављена на Црвену листу IUCN-а, а од 2020. године се налази на листи Строго заштићених

дивљих врста Републике Српске, према Уредби о строго заштићеним и заштићеним дивљим врстама („Службени гласник РС“ бр. 65/20).

Пројекат „Подршка рестаурацији и конзервацији најстарије европске врсте дрвећа – Панчићева оморика *Picea omorika* (Panč.) Purkinje“ је заснован на идеји in situ заштите Панчићеве оморике, односно директним мјерама на терену. Циљ пројекта јесте стварање основе и услова за будуће дугорочно управљање Панчићевом омориком у циљу заштите, природне обнове и очувања ове врсте. Специфични циљеви пројекта су: природна регенерација Панчићеве оморике у станишним условима уз имплементацију три препоручене методе конзервације, стварање услова за израду, усвајање и примјену будућих дугорочних пракси управљања овом врстом кроз Смјернице за управљање, очување и природну обнову Панчићеве оморике, те радионице за све директне актере у заштити, као и едукативне кампање и кампање подизања свијести о значају Панчићеве оморике са посебним фокусом на ширу јавност.

Стручни тим Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа у сарадњи са партнерима обавио је током октобра прве теренске радове на in situ заштити Панчићеве оморике, на локалитетима „Гостиља“ и „Велики Столац“ на подручју општине Вишеград, локалитету „Тесла“ у Рогатици и на локалитету „Тренице“ у Националном парку „Тара“, општина Бајина Башта, у Србији.

Радови се обављају у оквиру пројекта „Подршка рестаурацији и конзервацији најстарије европске врсте дрвећа – Панчићева оморика *Picea omorika* (Panč.) Purkinje“ чија је сврха дугорочно управљање овом врстом у циљу њене заштите, природне обнове и очувања. Овај пројекат се имплементира у периоду од 2021 – 2024. године а лидерску улогу преузео је Завод потписивањем Уговора са фондацијом Франклинија, Женева (Швајцарска) у августу 2021. године. Завод ће радити на испуњавању предложених циљева заједно са ангажованим експертима, главним партнерима и свим заинтересованим странама а то су: Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци, Центар за животну средину, ЈПШ „Шуме Републике Српске“, Шумско газдинство „Сјемеч“ Рогатица, ШГ „Панос“ Вишеград, Национални парк „Дрина“, Друштво за заштиту природног наслеђа „Арбор Магна“, Еко Центар Вишеград из Републике Српске те Национални парк „Тара“ и Планинарски клуб „Тара“ из Србије.

Први теренски радови (октобар 2021. године) подразумевали су одређивање радних плоха 20×20 метара (по двије на сваком локалитету). На плохама су постављени мјерни уређаји који ће на дневној бази снимати микроклиматске услове станишта. Огледне плохе су изабране по четири основа: опожарене (изгорјеле дјелимично или у потпуности у недавном пожару), зарасле или закоровљене (површине на којима је потребна култивација терена), девастиране (површине на којима се претпоставља да оморика без интервенције нема изгледа за опстанак) и површине у природном стању (површине које осликавају природну састојину оморике). Поред микроклиматских фактора у наредном периоду пратиће се осјемењеност и стање поника оморике.

Крајем мјесеца јула 2022. године пројектни тим је обишао постојеће огледне плохе, преузео прикупљене податке и поставио додатне инструменте. Такође су постављене и три додатне огледне плохе у НП „Тара“, једна на локалитету Треница и двије на локалитету Студенац. Тиме је укупан број огледних плоха заокружен на десет, од чега је шест у Босни и Херцеговини (Република Српска) и четири у Републици Србији. Након прошлогодишњих пожара ове године је забиљежен знатно већи број сухих и оборених стабала, али је такође забиљежен и подмладак Панчићеве оморике на локалитету Гостиља.

Рад на терену су организован је од стране Завода уз подршку експерата (Милан Матаруга, Ђорђије Милановић) и партнерске организације Центра за животну средину (Александра-Ања Драгомировић). Теренски рад не би био могућ без подршке партнерских предузећа и институција на чијем терену се налазе објекти истраживања: ЈПШ „Шуме Републике Српске“ и НП „Тара“. Посебно се захваљујемо колегама који су пружили подршку у раду и на локалитетима који су ван њихових радних јединица: Рајко Никитовић, Мирослав Баранац (ШГ „Панос“ Вишеград), Милош Мирковић (ШГ „Сјемећ“ Рогатица), Велимир Чанчар (ШГ „Маглић“ Фоча), те колеги Александру Ђурићу са сарадницима из НП „Тара“ за указано гостопримство приликом боравка у НП „Тара“.

Драган Ковачевић, дипл. инж. шумарства

Споменик природе „Пећина Мокрањска Миљацка“ и Заштићено станиште „Гостиљ“

Са нова два заштићена природна добра Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“, закључно са 31. децембром 2021. године, управља са девет заштићених подручја односно нешто више од 22350 хектара (41,75 % од укупне површине под заштитом)

Република Српска добила је, а Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“ постао Управљач, за два нова заштићена подручја природе након што су на сједници Владе (одржана 30. децембра 2021. године) проглашени Споменик природе „Пећина Мокрањска Миљацка“ и Заштићено станиште „Гостиљ“. Под заштитом је сада укупно 31 подручје, на површини од 53 533,58 хектара, што чини 2,17% од укупне територије Републике Српске.

Споменик природе „Пећина Мокрањска Миљацка“ проглашен је са циљем очувања репрезентативних геоморфолошких (спелеолошких), геолошких и хидрогеолошких обиљежја. Одлука о проглашењу донесена је на приједлог надлежног Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију а на основу Студије за заштиту коју је израдио Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа.

На заштићеном подручју, чија површина износи 190,4 хектара и налази се на територији Општине Пале, установљава се режим заштите другог степена којим су дефинисане забрањене и дозвољене активности а које за циљ имају заштиту и очување овог природног добра. За Управљача подручја одређено је ЈПШ „Шуме Републике Српске“, Шумско газдинство „Јахорина“ Пале.

Пећински систем пећине на извору Мокрањске Миљацке је разгранат, подземни облик карстног рељефа, са укупном дужином канала од око 7 километара, која је стављају на друго мјесто од свих пећина у Републици Српској. Хидролошки је активна, а подземни водени ток истиче на улазу у пећину формирајући површински ток – Мокрањску Миљацку. Окосницу пећине чини Главни активни канал, а један од најзначајнијих огранака је Хладни канал. Највећа просторија у пећини је Велика дворана, дугачка око 30 а широка 15 метара. Пећински

накит чине сталактити, сталагмити а посебно се истиче Канал камених језера, чији под је изграђен од неколико бигрених базена. На крају канала, изнад базена, истиче се атрактивна калцитна завјеса. Пронађена су два палеонтолошка налаза, лобања пећинског медвједа (*Ursus spelaeus*) и лобања дабра (*Castor fiber*), а од пећинске фауне значајно је откриће нове врсте паука – пећинског паука косца (*Nemanela lade*).

У оквиру пећинског система и непосредном окружењу, налазе се бројни хидро(гео)лошки облици попут извора, понора, изворских пећина, понорских пећина. Споменик природе „Пећина Мокрањска Миљацка“ је друго заштићено подручје на територији Пала, након, такође спелеолошког објекта, Споменика природе „Пећина Орловача“ који је заштићен 2011. године.

Заштићено станиште „Гостиљ“ такође је проглашено на приједлог Министарства те на основу Студије за заштиту коју је израдио Завод. Овом одлуком проглашено је заштићеним подручје Гостиљ на планини Озрен као станиште траве иве (*Teucrium montanum*), које је и основна вриједност подручја.

Поред траве иве, флористичким истраживањима, на овом површином малом подручју Гостиља, утврђено је богатство биљним врстама, од којих су поједине ријетке и значајне врсте. Најзначајнији је новооткривени локалитет врсте *Pontechium maculatum*, која у Републици Српској има статус строго заштићене дивље врсте. Поред ње, на Гостиљу је идентификовано осам врста заштићених Уредбом о строго заштићеним и заштићеним биљним врстама.

На подручју, које обухвата површину од 131,97 ha и налази се на територији Града Добој, установљава се двостепени режим заштите, односно II и III степен. На површини под режимом заштите II степена, забрањује се, између осталог и сакупљање и коришћење строго заштићених биљних и животињских врста, осим у научно-истраживачке сврхе у циљу унапређења природних вриједности као и сакупљање траве иве, осим симболичног сакупљања на дан „Брање траве иве на Озрену“, уз обавезну употребу маказа. За Управљача подручја одређено је ЈПШ „Шуме Републике Српске“, Шумско газдинство „Добој“ у Добоју.

Значајно је напоменути да је обичај под називом „Брање траве иве на Озрену“ уврштен 2018. године на УНЕСКО Репрезентативну листу свјетског нематеријалног културног наслеђа човјечанства. Ријеч је о међународном статусу заштите из области културног наслеђа, који овдје има директну везу са заштитом природе. Обичај брања траве иве ће се очувати онолико колико се очувају њена станишта на Озрену.

Драган Ковачевић, дипл.инжењер шумарства

Обиљежавање Дана заштите Динарида – 7. октобар

Зелена Агенда важан механизам за заштићена подручја Динарида Дан заштите Динарида, 7. октобар, установљен је 29. маја 2019. године на Генералној Скупштини Паркова Динарида – мреже заштићених подручја Динарида у Парку природе Блудиње (Босна и Херцеговина). Динариди (Динарски лук) представљају један од највећих планинских ланаца у Европи, који повезује осам држава југоисточне Европе: Албанију, Босну и Херцеговину, Црну Гору, Хрватску, Косово, Македонију, Словенију и Србију. Мрежу Паркова Динарида тренутно чине 110 заштићених подручја из осам земаља, Албаније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Хрватске, Косова*, Сјеверне Македоније, Словеније и Србије. Чланови Паркова Динарида су такође и физичка лица, љубитељи природе и пријатељи мреже од њеног оснивања. Асоцијација “Паркови Динарида – мрежа заштићених подручја Динарида” основана је крајем 2014. године са сједиштем у Подгорици на основу споразума осам земаља Динарског лука – Big Win II.

Дана 7. октобра је, по четврти пут од установљавања, обиљежен Дан заштите Динарида. Обиљежавањем Дана заштите Динарида, указује се на важност природног и културног наслеђа земаља Динарског лука, као и испреплетеност природног богатства и културно – историјских вриједности овог по много чему посебног простора у Европи.

У том циљу ове године указано је на важност имплементације Европског зеленог договора, односно Зелене агенде за Западни Балкан за будућност заштићених подручја Динарског лука.

“Један од кључних приоритета Зелене агенде за Западни Балкан јесте заустављање губитака биодиверзитета и интегрисање циљева Стратегије ЕУ о биодиверзитету за 30% заштићених подручја и 10% строго заштићених подручја до 2030. године. У том смислу охрабрује чињеница да је у свим земљама Динарског лука повећана активност на успостављању заштићених подручја, са нарочито значајним повећањем броја нових заштићених подручја у Босни и Херцеговини и Црној Гори.” - изјавио је г-дин Зоран Мрдак, предсједник Паркова Динарида

Међутим, динамику успостављања

нових заштићених подручја углавном не прати и успостављање адекватних управљачких структура, доношење потребних планских докумената, као и финансијска одрживост.

Зелена агенда, као и уз њу везани механизми финансирања пружају велике могућности за дизање профила заштићених подручја и за постизање њиховог ефикаснијег управљања. Управо кроз овај процес очекује се снажније залагање у циљу креирања системских рјешења за финансирање заштићених подручја.

„Ово је значајно са једне стране да обезбједи ефикасност обављања основних функција нових заштићених подручја, а са друге стране релаксирање великог броја постојећих заштићених подручја од потребе обезбјеђивања финансијске одрживости кроз масовни туризам и привредно искориштавање шума, а све у циљу повратка њиховој примарној функцији – заштити природе“ - рекао је г-дин Амарилдо Мулић, предсједник Управног одбора Паркова Динарида и директор Националног парка Уна у БИХ.

Зелена агенда за Западни Балкан препознаје да важна подручја биодиверзитета често имају прекогранични значај и да је неопходан приступ који почива на координацији прекограничних подручја и региона. Регионална сарадња између надлежних органа у поступку проглашења и управљања заштићеним подручјима кључни је фактор за остваривање боље синергије и квалитетног управљања мрежама заштићених подручја и еколошким мрежама.

Стога желимо да скренемо пажњу да заштићена подручја Динарског лука, која тренутно чине више од 10 % територије овог региона, у заједничкој активности државних институција, цивилног друштва, бизнис сектора и локалних заједница могу остварити важне доприносе за Европски зелени договор као нове стратегије Европске уније у циљу модерне, климатски неутралне и конкурентне економије, која ефикасно користи ресурсе.

У том смислу и Паркови Динарида као регионална организација позивају на унапређење сарадње и успостављање регионалних механизма за координацију заједничких активности који ће допринијети ефикасној имплементацији Зелене агенде у циљу унапређења заштићених подручја.

Мр Славиша Опачић, дипл. инжењер шумарства

Најстарија стабла у свијету

Извод из књиге "Дендрохронологија"

Дендрохронологија је наука релативно новијег датума и поред чињенице да посматрања структуре година стабала имају дугу историју. У 15. вијеку Леонардо да Винчи је констатовао годишњу природу година и препознао однос између ширине година и количине падавина. Дендрохролошка техника је развијена током прве половине 20. вијека, првобитно од стране астронома Ендру Еликот Дагласа (Andrew Ellicott Douglass) у Сједињеним америчким државама. Књига је првенствено намијењена студентима али може бити корисна и свима онима које интересује наука која нам омогућава читање прошлости на основу података који су „скривени“ у годовима. Ово је први уџбеник из предмета Дендрохронологија на српском говорном подручју и просторима бивше Југославије. Аутори: проф. др Војислав Дукић и доц. др Данијела Петровић

DENDROHONOLOGIJA

Vojslav Dukic
Danijela Petrovic

Banja Luka, 2021.

Стара стабла чувају вриједне информације о условима раста у прошлости па се проналажењу и чувању тих стабала мора посветити посебна пажња. Пописе најстаријих стабала на свијету су саставили Питер М. Браун (Peter M. Brown) „OLDLIST“ и Нил Педерсон (Neil Pederson) „Eastern OLDLIST“. Пописи који се ажурирају доступни су на веб-страницама наведених заљубљеника у природу.

Овдје нису приказана потенцијално врло стара стабла чије су доби утврђене радиокарбонском методом. Ради се о радиокарбонском датирању остатака дрвета која су заједно с тренутно живим стаблима изданачког поријекла која потичу из тих остатака дрвета. Најпознатији примјер је „Old Tjikko“, стабло смрче (Picea abies) које расте у Шведској, а које је 2004. године открио Кулман, професор физичке географије на Универзитету Умеа. Старост дрвета је утврђена датирањем методом угљеник 14C. Сама жива стабљика стара је само неколико стотина година (висине 16 метара) али је у њеној основи мртво дрво радиокарбонске доби од 9500 година. Међутим, резултати студије из 2015. године показали су да нема доказа о генетском континуитету између мртвих дрвних остатака откривених испод стабла и самог живог стабла, нити постоје докази о клонском поријеклу смрче уопште (Mackenthun, 2015).

Према доступним подацима најстарије стабло у Сјеверној Америци и уопште је стабло чекињастог

бора (Pinus longaeva). Старост стабла којем је дат назив Метузалем је 4850 година. Стабло се налази на Бијелим планинама у Калифорнији (САД). Као што је већ написано у поглављу „Историја дендрохронологије“, ова најстарија стабла чекињастих борова открио је 1954. године Едмунд Шулман (Edmund Schulman).

Слика 1. Смрча Old Tjikko

(Izvor: <https://themindcircle.com/worlds-oldest-tree-old-tjikko-sweden/>)

Донедавно се у литератури појављивао податак о стаблу чекињастог бора (Pinus longaeva) старости 5062 године. Наведено стабло је избушио Едмунд Шулман у љето 1957. године али, нажалост, Шулман није стигао да званично датира стабло прије своје преране смрти почетком 1958. године. У међувремену је Том Харлан 2009. године, проучавајући језгра која су сакупљена у љето 1957. године, утврдио да је наведено стабло имало 5062 године и да је било живо и 2010. године. Међутим, нити је стабло лоцирано, нити су језгра смјештена у Лабораторију за истраживање прстенова прираста прије смрти Тома Харлана 2013. године па је одлучено да се податак о стаблу старом 5062 године избрише из евиденције јер нема званичног доказа за потврду тачности датог податка.

Слика 2. Стабла чекињастих борова на Бијелим планинама у Калифорнији

(Izvor: <https://fineartamerica.com/featured/bristlecone-pine-pinus-longaeva-olivier-steiner.html>)

Прометеј је био најстарије познато стабло чекињастог бора (Pinus longaeva) старости 4900 година које је расло на планини Вилеров врх (Wheeler Peak) у источној Невади. Посјекли су га студенти Доналд Раск Кери (Donald Rusk Currey) и особље Америчке шумарске службе 1964. године под неразјашњеним околностима. Обарање Прометеја био је важан догађај за заштиту чекињастог бора уопште, а нарочито шума на планини Вилеров врх. То је био повод да 22 године касније то подручје добије статус националног парка.

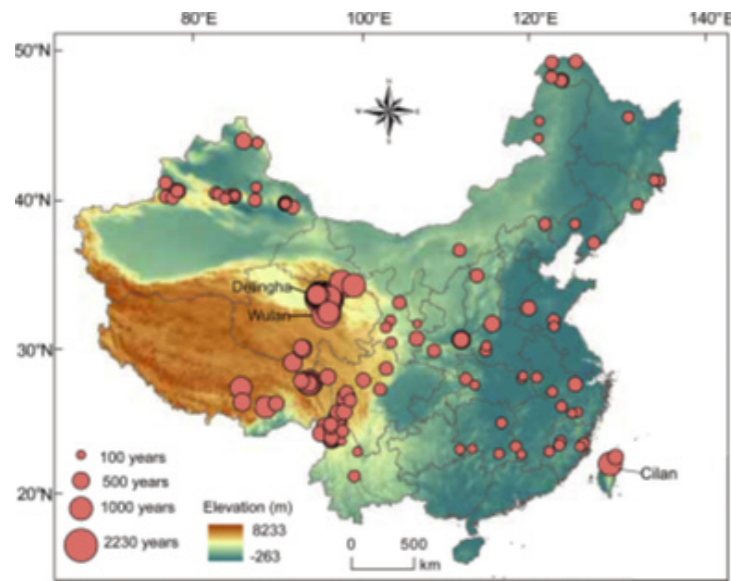
Према Trouet (2020), Šulman је умро у 49. години, само годину дана након што је открио Метузалема. Уствари, бројни истраживачи чекињастих борова умрли су релативно млади, укључујући истраживача LTRR-а (Val Lamarche, 1937-1988) и 32-годишњег запосленика Шумарске службе који је претрпио смртоносни

срчани удар на повратку из планине након узимања узорака из ових борова. Ова морбидна случајност покренула је дугогодишњу урбану (тачније шумарску) легенду да дрво чекињастог бора носи проклетство па се у неким круговима „шапуће“ да ко год да ради са овим, најстаријим дрвећем, умријеће млад. „На сву срећу, овај мит оповргнуле су моје часне колеге“, наводи Троует.

У Европи најстарије стабло, директно датирано на основу година, је стабло мунике (Pinus heldreichii) на сјеверу Грчке. Старост стабла је 1075 година. Стабло је пронашла експедиција под вођством шведског дендрохронолога Паул Ј. Крусиц (Paul J. Krusic). То је једно од више десетина хиљадугодишњих стабала на планини Пиндос. Научници су најстаријем стаблу мунике на наведеном локалитету дали назив Адонис по грчком богу љепоте и жеља. Према Крусицу, право је чудо да је стабло преживјело тако дуго у земљи која је била цивилизована прије 3000 година (Konter et al., 2017). Годину дана касније Piovesan et al. (2018) су у Националном парку „Полино“ у Италији пронашли врло старо стабло такође мунике које су назвали „Италус“. Итал или Италос био је легендарни краљ Еноријанаца који су били међу првим становницима Италије. Код утврђивања старости јавио се проблем због чињенице да је дрвна маса у унутрашњем дијелу стабла била попут прашине. Недостајало је најмање 20 центиметара дрвета што представља много година. Комбинујући анализу прстенова прираста дебла, коријена и метод радиометријског датирања утврђена је старост од 1229 година.

Најстарије стабло у Азији је Juniperus przewalskii (Qilian juniper), старости 2230 година. Стабло је откривено у Кини. Да би одредили старост најстаријег стабла у Кини, Liu et al. (2019) су формирали скуп података из 56 студија о прстеновима прираста које су обухватиле 133 регије широм земље (Слика 6.32).

Најстарија стабла Јужне Америке налазе се на Андима у Чилеу и Аргентини. У питању су стољетна стабла патагонијског чемпреса (Fitzroya cupressoides). То је друга најстарија врста дрвећа на свијету. Као и већина врста које достижу високу старост, и патагонијски чемпрес расте на великим надморским висинама гдје је раст успорен, што је један од кључних разлога дуговјечности. Код једног примјерка наведене врсте у јужном Чилеу у Националном парку „Alcornoque Costero“ детектована је старост од 3620 година (Lara & Villalba, 1993).

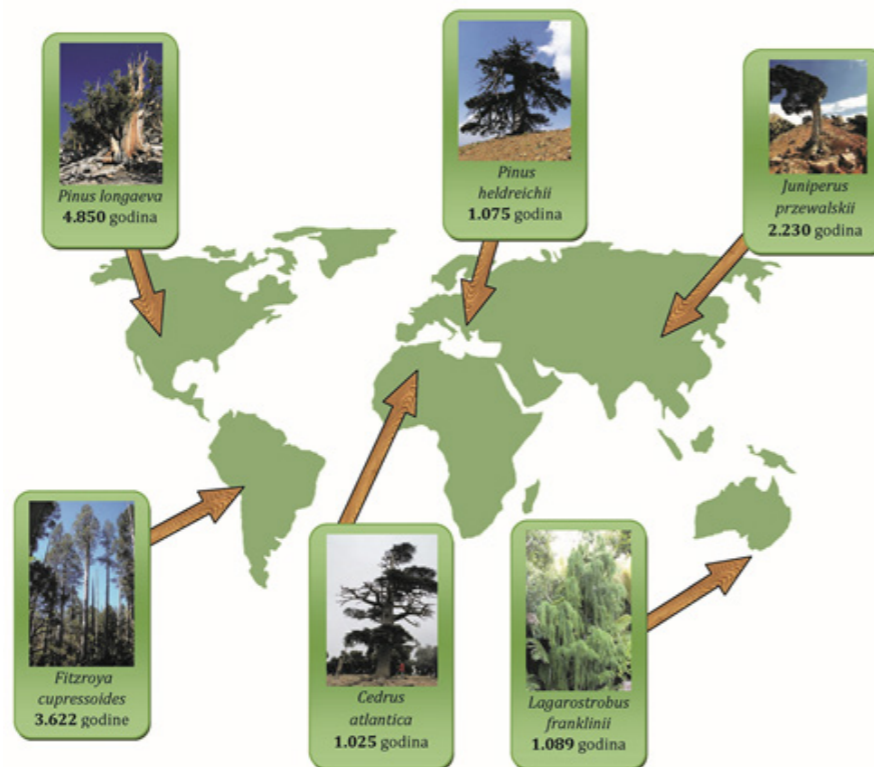
Слика 3. Распрострањеност и старосна доб најстаријих живих стабала која се протежу у 133 регије у Кини. Свака тачка представља старост најстаријег стабла у одређеној регији (Izvor: Liu et al., 2019)

Девет од тринаест најстаријих и највећих стабала баобаба (*Adansonia digitata*) у Африци, умрло је у посљедњој деценији. Претпоставља се да су стабла, стара између 1100 и 2500 година, жртве климатских промјена. Претпоставља се да је повећање температуре директно убило стабла или их учинило слабијим и подложнијим суши, болестима, пожару или вјетру. Најстарије је било стабло Панке у Зимбабвеу, за које је процијењена старост 2500 година. Пошто баобаба није могуће датирати на основу прстенова прираста, истраживачи су користили радиокарбонско датирање (Patrut et al., 2018).

Када је ријеч о стаблима датираним на основу прстенова прираста, најстарије стабло Африке пронађено је на Атлас планинама у Мароку. У питању је атласки кедар (*Cedrus atlantica* (Endl.) Manetti ex Carr). Утврђена старост је 1025 година (Trouet, 2020).

Најстарије документовано стабло, када су питању Аустралија и Океанија, је 1089 година стар хуон бор (*Lagarostrobos franklinii*) на аустралијском отоку у држави Тасманији (Cook et al., 1991).

Слика 4. Најстарија стабла по континентима

Најстарије стабло које се спомиње на наведеној листи Питера М. Брауна „OLDLIST“ у Босни и Херцеговини је стабло храста (*Quercus petraea*) у Ранковићима (Нови Травник). Утврђена старост стабла је 866 година.

Према истраживањима Motta et al. (2011), у прашуми Лом најстарије стабло јеле (*Abies alba* Mill.) је имало 441 годину, смрче (*Picea abies* (L.) Karst.) 432 године и букве (*Fagus sylvatica* L.) 416 година.

На наведеној листи Питер М. Браун „OLDLIST“, када су у питању наше аутохтоне врсте, најстарије стабло храста лужњака (*Quercus robur*) је регистровано на локалитету Билско језеро (Швајцарска) са 930 година. Најстарије стабло крупнолисне липе (*Tilia platyphyllos*) на локалитету Бојнички замак (Словачка) са 700 година, а најстарије стабло букве у Националном парку „Abruzzi“ у Италији са 503 године. Најстарије стабло јеле на локалитету Планина Јура (Швајцарска) са 475 година, а смрче на локалитету баварских шума (Њемачка) са 468 година.

Убједљиво највећи број старих стабала се налази на тлу Америке. Сигурно је да још постоји на свијету стабала са импозантним старостима, која још увијек нису датирани или су датирани али их нема у званичној литератури. У прилог овој тврдњи иде и чињеница да су тек недавно откривена стабла мунике у Грчкој и Италији импозантне старости.

На интернету су доступни обимни подаци о старостима стабала на различитим локалитетима. Ти подаци о старости стабала су често спекулативни и вјероватно непоуздани.

проф. др Војислав Дукић

Развој шумарства у Градишци за вријеме турске владавине и за вријеме аустроугарске власти

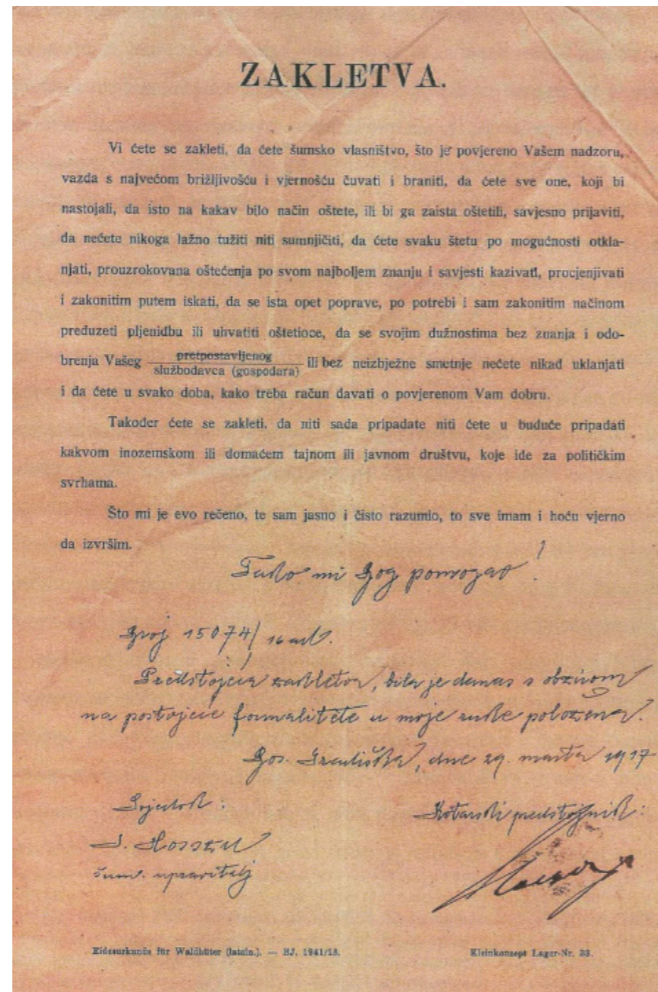
биле заштићене од произвољне и незаконите сјече. Да би спријечила такве појаве, влада у Цариграду уводи 1850. године забрану сјече у трговачке сврхе и извоза у иностранство, а од 1853. године трговци и предузимачи су уговоре закључивали искључиво са Отоманским Царством. За израду горе поментутог закона о шумама и организацији шумарске службе су ангажовани француски стручњаци који су учествовали и у изради прописа из 1866. године, по којима се право на експлоатацију дрвета могло одвијати искључиво путем јавних лицитација. Прва организована експлоатација шуме у Босни је била управо на босанско-градишком региону, или тачније на подручју тадашње бербирске нахије. Из расположиве архивске грађе зна се да је Саво Кисин, трговац из Српских Моравица

Шумарство као наука, струка и умијеће газдовања и очувања шума настаје у XVIII вијеку. У то доба подручје данашњег простора града Градишка гдје се налази плодна равница Лијевче поља и планине Козара и Просара обиловало је огромним шумским богатством. Колико је некада то богатство било, говори нам податак да су половном XIX вијека под шумом биле 2/3 бањалучког округа. О богатству шуме овог краја, свједочи Иван Франо Јукић када посебно истиче храстову шуму Савски луг код Босанске Градишке, која се, како каже „пружила по племенитој равници шест сати хода у дужину“. На свом пропутовању од Бања Луке до Градишке 1843. године видио је простране шуме са великим бројем шумских радника који су палили дрво и производили поташу-калијев хлорид, који се добија из пепела, а употребљавао се у индустрији стакла, сапуна, порцелана... Нису производили само поташу јер се у ово рано доба експлоатације шуме израђивала врло цијењена храстова дуга, затим бродска грађа и огревно дрво. Све то је отпремано Савом или преко Саве у Славонију, такође богату шумом јер се тамо ипак шума рационалније користила него за вријема Турака у Босни. Шума се у ово доба немилице уништавала без икаквог плана јер за све вријеме турске владавине, а то је од XV вијека све до ступања на снагу Шевалског закона о шумама, 1869. године, није постојао један конкретан закон којим би шуме у Босни и Херцеговини

у Горском Котару купио 1833. године од феудалца Осман-бега Ибрахимаовића из Бања Луке хиљаду храстових стабала изнад 50 см прсног пречника, примјерених за производњу храстове дуге. Било је то у шуми званој Луг, код Орахове, на сјеверним падинама планине Просаре. Раднике вичне овом послу довео је из Словеније. Међу трговцима и предузимачима који су од босанских феудалаца куповали и сјекли шуме у босанско-градишком региону до 1850. били су трговачка кућа А. Враницани из Карловца, предузетници Стјепан Јарић из Славонског Брода и Јохан Чаушевић из Јасеновца. Након 1853. године искључиво отоманска држава склапа са домаћим и страним трговцима нове уговоре о експлоатацији шума на Козари и Просари. Претежно се ради о уговорима за сјечу стабала и израду дуге, шиндре, огревног дрвета и других сортимената. Ови производи транспортовали су се ријеком Савом бродовима ка крајњим купцима. Повољан положај Козаре, богатство шума и релативно мала удаљеност од Саве разлог су подизања пилане на водени погон 1855. године у Подградцима на ријеци Врбашкој. Њени власници су били бањалучки трговци Ристо и Томо Радуловић, њима се касније придружио и Јово Пиштељић. Годишњи капацитет ове пилане био је око 2.000 м³ резане грађе за коју је требало обезбједити око 3.600 м³ четинарске обловине. Она је цијело вријеме свог

пословања у скоро двије и по деценије (1855-1878) била једина пилана у Босни и Херцеговини. Отоманска влада није чинила напоре да уреди шумарско-управну службу, која би ударила темеље кориштења шума по умијећу газдовања шумама. Неколико тзв. окружних шумара, којима је мањкало свако стручно образовање и недовољан број лугара, којима дужности чуварског особља нису биле познате, чинили су органе који су чували и управљали државним шумама.

Окупацијом Аустроугарске државе 1878. године интензивира се сјеча шуме на овом подручју. Прашка фирма Јохана Браберца склопила је 1882. године уговор са Земаљском владом за Босну и Херцеговину о сјечи 200.000 м³ четинарског и 100.000 м³ хрстовог техничког дрвета на дијелу Козаре који гравитира Босанској Градишци. Рок уговора је одређен на 10 година. У Горњим Подградцима фирма је убрзо подигла прву парну пилану у Босни и Херцеговини. Допремање дрвета до пилане је вршена плављењем („трифтањем“) обловине низ потоке Црна ријека, Шупљиковац и Јасеновача, на којима су за ту сврху биле изграђене камене бране, као први објекти те врсте у БиХ. Пилана је од хрстовине израђивала жељезничке прагове и мостовску грађу коју су домаћи сељаци са воловским и коњским запрегама вукли до првих извозних путева, а одатле до Саве превоз су преузимали пречански киријаши (по путу дугом 26,5 km, оспособљеном од стране фирме за ту сврху). У расправи шум. савјетника Драгутина Хофмана у Сарајеву 1893. године наводи се како је од 1882. до

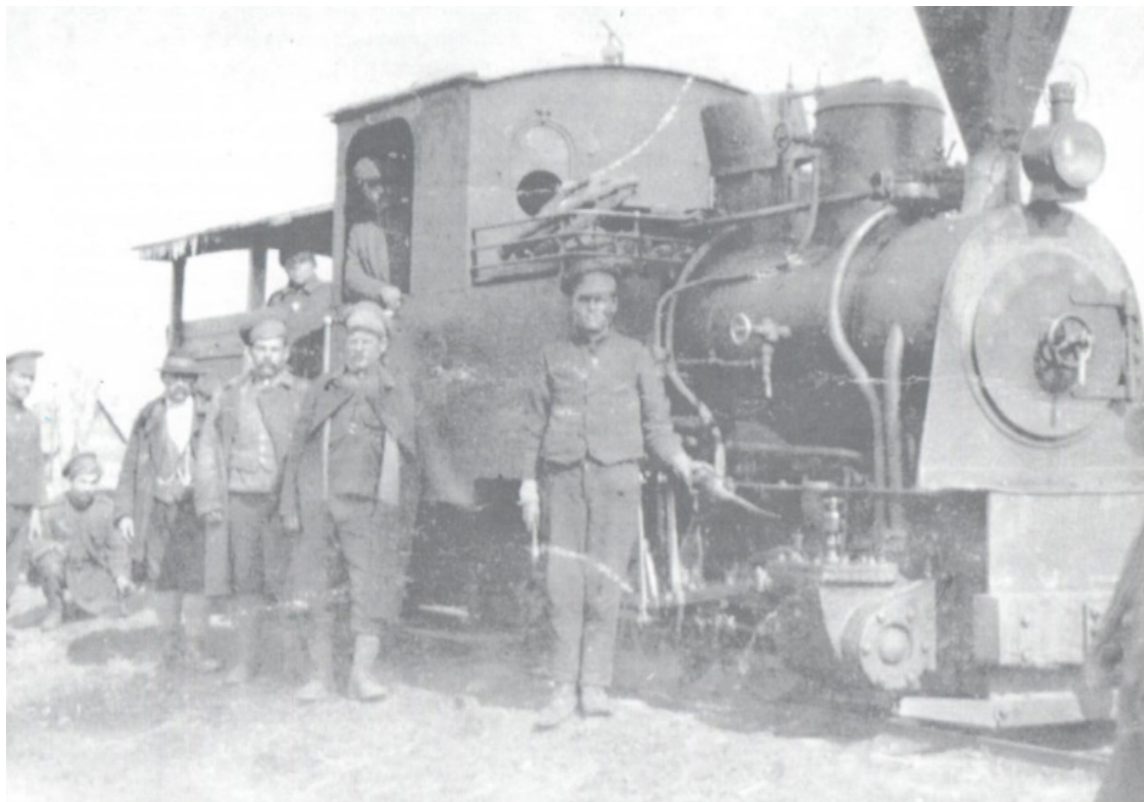
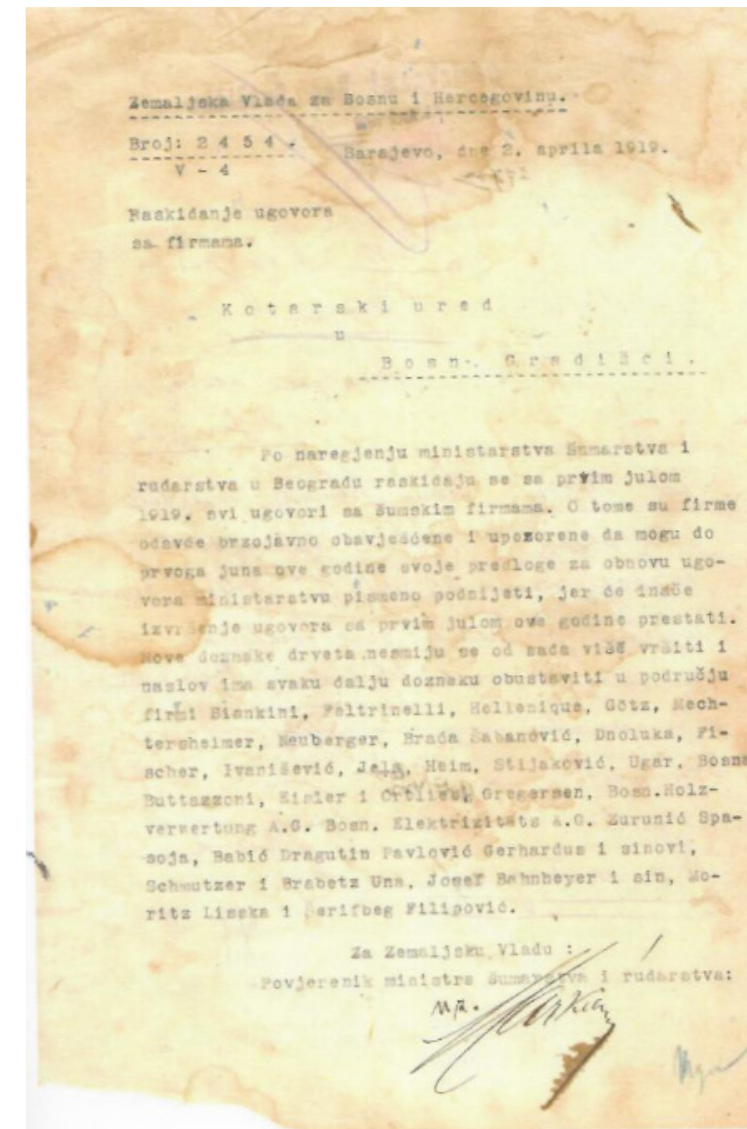
1885. године успјела продаја путем писмених понуда око 86.000 прастарих хрстова који су се налазили у близини Саве трговцима Леополду Керну у Бечу, Јозефу Мајеру у Калтенлеутгебену и другима. У међувремену се појавила италијанска фирма Акционарско друштво из Падове као интересант за експлоатацију шума на подручју Козаре. Уговор са овом фирмом је потписан 1908. године на 20 година, а предмет уговора је била сјеча око 310.000 м³ јеловог и око 940.000 м³ буковог техничког и огревног дрвета на подручју Козаре, шумским предјелима Војсковача, Буковица, Црна ријека, Јасеновача и Тисовача. Ова фирма гради шумску жељезничку пругу на локомотивски погон од пилане у Горњим Подградцима дуж потока Јасеноваче и Тисоваче укупне дужине колосијека 16,9 km. Такође, ово преузеће изградило је и шумску жељезничку пругу на локомотивски погон од Г. Подградаца до Босанске Градишке у дужини од 21 km, укључујући стоваришне колосијеке. Експлоатација шуме на подручју Градишке се наставља и у току Првог свјетског рата. У овом периоду ратних дешавања долази до несташице радне снаге, јер су готово сви војно способни радници повучени из фабрика на фронт. Да се одржи производња у Горње Подградце су доведени руски заробљеници који су радили у фабрици „Шмуцер и Браберц“. Завршетком рата долази до укидања свих уговора које је о искориштавању шума и руда склопила Земаљска влада у вријеме Аустроугарске. Период аустроугарске окупације наших крајева је донио напредак шумарства на овим просторима. Доведени су школовани шумарски стручњаци који су уредили шумарство БиХ. Новим уређењем шумарство и шумарска служба организована је путем шумских уреда и шумских управа. Упоредо са премјером земљишта, која је започето 1879. године почела је и процјена шума коју је обављало шумско-управно особље, затим је у ту сврху устројен посебан шумски катастар. Овим катастром добијени су први подаци о дрвној залихи постојећих састојина као и о њиховој старости, прирасту и смјеси. Након 1882. године шумски уреди и шумске управе престају дјеловати као самостални, умјесто шумских уреда биле су окружне области, а умјесто шум. управа код котарских уреда су постављени шумски извјештатељи. Број шумарског особља годинама се увећавао тако да је 1880. године број надлугара и лугара био 155, а већ 1892. године њихов број се пење на 427 на простору БиХ. У Горњим Подградцима 1909. године је изграђена шумарска кућа (лугарница) за шумара Владислава Воборила. Поред њега, познато је да шумари на овом подручју били су Мате Бречек, Томаш Јурашек, извјесни Ханика, а шумарски управник при котарском уреду у Градишци је био Јохан Хошу.

Системска експлоатација наших шума праћена је причом о благодетима које су нам аустроугари донијели кроз индустријализацију и модернизацију, али тад се заборављају милиони метара кубних шумских дрвних сортимената, који су као сировина одвожени у Монархију.

ИЗВОРИ:

1. Архив Завичајног музеја Градишка

Горан Шкрбић, дипл. инж. шумарства

Пожари и ове године похарали Херцеговину

Отвара се већ давно постављено питање о неопходности набавке специјализованих летјелица за гашење шумских пожара на подручју Херцеговине, јер се у супротном може десити да останемо и без ово мало шумског прекривача којег имамо

Шумским пожарима се назива стихијско, неконтролисано ширење ватре у шуми и шумском земљишту без обзира на њен интензитет. Све видљивије климатске промјене, које доводе до дугих и сушних лјета, јаких вјетрова и екстремних температура, погодују њиховом настанку, што је посебно примјетно последњих двадесетак година. Шумски пожари у више од 95% случајева су посљедица људског немара и непажње, мада је у 2022. години забиљежен повећан број пожара који су настали од удара грома.

Посљедице на шуму које проузрокују пожари зависе од врсте пожара, врсте шуме, времена настанка и трајања пожара, величине опожарене површине и на крају од самог стања шумског екосистема. Поред штета изражених у губитку дрвне масе, долази до оштећења или потпуног уништења еколошких, социјалних и економских функција шума. Ове штете су повезане и са ерозијом земљишта, чијим се спирањем стварају пусти пејзажи на којима се вегетација не може обновити. Такође, последице пожара јављају се и мање вриједне врсте дрвећа. Пожари проузрокују материјалне штете, што се и те како одражава на пословање привреде и уопште на економију (умањени приходи шумарства, дрвне индустрије, пољопривреде, туризма итд.). Међутим, пожари проузрокују и индиректне штете, које се огледају у деградацији животне средине, смањењу отпорности шума и њиховог биодиверзитета, уништавању аутентичног пејзажа, као и структуре земљишта.

У Републици Српској, шумски пожари се већ традиционално најчешће јављају на самом југу, односно на подручју крша, којим управља Центар за газдовање кршом Требиње. За првих осам мјесеци 2022. године, на подручју којим газдује Центар за газдовање кршом Требиње, а које покрива град Требиње, те општине Љубиње, Билећа и Берковићи евидентирано је 38 шумских пожара, а укупно опожарена површина је 8.984,55 хектара (подаци се односе на земљиште у државном и приватном власништву). Ова пожарна година је специфична по томе што се неубичајно велики број пожара (25) јавио у прољеће, што је лјетној сезони опожарено чак 413,18 хектара високих шума (којих је на подручју крша веома мало) и што је узрок највећих пожара удар грома.

а укупно је опожарено више од 1.100 хектара, од чега је око 200 хектара високих шума црног бора и букве. Појединим данима на гашењу је било присутно и 30 гасилаца. Значај овога пожара је и тај што се готово

	2018	2019	2020	2021	2022.(до 01.09)
Бр. пожара	10	43	37	31	38
Површина (ha)	531,00	3.844,60	5.759,74	10.693,70	8.984,55
Причињена штета КМ	69.274,60	417.908,80	742.200,81	1.530.632,10	1.844.081,20

Један од највећих шумских пожара, у последњих десетак година, по површини, причињеној штети и времену трајања десило се у периоду 27.07.-14.08. у Привредној јединици „Штировник-Бијела Гора“, изазвао га је удар грома у пограничном дијелу Црне Горе, одакле се проширио на подручје наведене привредне јединице. Изразита суша, неприступачан терен и неповољан вјетар учинили су његово гашење скоро немогућим. У његовом гашењу учествовали су радници ЦЗГК-а, ватрогасци из свих ватрогасних јединица из Требиња, мјештани, чланови ловачких удружења, припадници цивилне заштите, хеликоптери Хеликоптерског сервиса Републике Српске, Министарства унутрашњих послова Србије и Црне Горе

комплетна опожарена површина налази на подручју Парка природе „Орјен“ (површине под режимом заштите II и III степена), који је због изузетних природних вриједности, на овоме подручју проглашен у септембру 2020. године. Великим ангажовањем свих организација и појединаца који су учествовали у гашењу избјегнуте су веће материјалне штете на објектима и имовини грађана.

Велико је питање шта ће се у будућности дешавати са режимом вода на ширем подручју Бијеле Горе, да ли ће овај пожар, и извјесна појава ерозије на теренима са великим нагибом утицати на преко 50 извора питке воде у њеној непосредној близини.

Други пожар, који је био много мањег обима и интензитета, а који је био врло битан по мјесту гдје је настао десило се у периоду 04.07.-12.07., такође у ПЈ „Штировник-Бијела Гора“ у одјелима 111 и 112 и то у високој шуми црног бора, мунике и букве, на надморској висини од око 1600 метара. И овај пожар је изазвао удар грома, а његов значај огледа се у томе што се дио опожарене површине налази у режиму заштите I степена у Парку природе „Орјен“, и што је његово гашење захтјевало изузетан физички и организациони напор радника Центра, ватрогасаца и планинара ПД „Вучји зуб“. Довољно је рећи да су учесници у гашењу просјечно носили напртњаче скоро сат времена планинарском стазом са просјечним нагибом од 15-20%, да би уопште дошли до пожарне линије. Укупно је изгорјело 7,1 хектар, од тога у првој зони заштите 1,5, али је спријечено његово

ширење према прашуми Штирни до, који представља „срце“ Заштићеног подручја.

Битна чињеница је да су ови пожари (и цијела пожарна сезона) показали извјесну дозу неприпремљености свих надлежних служби и институција за природне катастрофе већих размјера

и отвара се већ давно постављено питање о неопходности набавке специјализованих летјелица за гашење шумских пожара на подручју Херцеговине, јер се у супротном може десити да останемо и без ово мало шумског прекривача којег имамо.

Центру за газдовање кршом преостаје да у сарадњи са Министарством пољопривреде, шумарства и водопривреде РС покуша да санира најугроженије опожарене површине, и да сва будућа пошумљавања која су предвиђена на подручју крша, „пребаци“ у привредну јединицу која је највише страдала у овогодишњим пожарима.

Драго Петковић, мастер инж. шумарства

Програм управљања пожарима пејзажа/ пожарима на отвореном на подручју Западног Балкана (LFMWB)

Екстремни временски догађаји као што су снажни топлотни таласи доводе до дуготрајних суша које погодују настанку разорних пожара чије штетне последице по биљни и животињски свијет су многоструке. Даље уланчавање штета узрокованих пожарима манифестује се на различите начине. Кишне олује, након пожара, доводе до секундарних катастрофа као што су ерозија земљишта, настанак клизишта и појава бујица. Исто тако, градације штетних инсеката (нпр. поткорњака) и епидемије биљних болести су уобичајене појаве након пожара на отвореном простору/пожара пејзажа (Landscape Fire - LF).

Ефикасно дјеловање у циљу предупређења настанка пожара на отвореном као и правовремено дјеловање на њиховом гашењу стални је задатак друштвене заједнице. Међутим, и поред свих предузетих мјера дешава се да ситуација измакне контроли. Разлози могу бити разно-разни, а једни од њих су свакако настанак и неконтролисано ширење пожара у зони међудржавних граница.

Климатске промјене, промјене у начину и интензитету коришћењу земљишта, те изражен рурални егзодус становништва повећавају рањивост екосистема на пожаре пејзажа на Западном Балкану (Western Balkans - WB), и чине га у цјелини једним од најтеже погођених региона у Европи.

Да би се ублажиле негативне последице по животни простор чији су узрочници пожари пејзажа/пожара на отвореном на подручју Западног Балкана, укључујући Србију, Босну и Херцеговину, Црну Гору, Сјеверну Македонију и Албанију, потребно је имати инклузивну, прекограничну сарадњу и размјену знања како би се ојачали капацитети за управљање пожарима пејзажа (Landscape fire management - LFM) у региону.

Управо за те потребе инициран је Пројекат управљања пожарима пејзажа/пожарима на отвореном на подручју Западног Балкана (Landscape Fire Management in the Western Balkans - LFMWB). Пројекат финансира Швајцарска агенција за развој и сарадњу (SDC), а координише га Фармахем из Сјеверне Македоније (који делује

као Регионална извршна агенција - REA) уз подршку Helvetas Swiss Intercooperation из Швајцарске. Реализација пројекта је планирана у двије фазе. Прва фаза је осмишљена тако да се имплементира у периоду од 01.02.2022. до 31.08.2025. године, а друга у периоду 2026-2030 година. Укупан буџет за прву фазу износи 3.745.680 CHF.

Општи циљ овог LFMWB је да повећа отпорност шума и уопште отвореног простора подручја Западног Балкана на пожаре, те да допринесе квалитетнијем животу становништва које ту живи уз побољшање услова за њихов социо-економски развој користећи партиципативни приступ који укључује локално становништво у процесе, промовише родну равноправност и додатно јача свијест јавности о значају очувања природних ресурса. Овај циљ је усклађен са стратешким компонентама оквира SDC-а, а то је Развој отпоран на климу и одрживо управљање природним ресурсима.

Крајњи циљ овог пројекта је: 1. Боља сарадња - Успостава трајне регионалне мреже која допринноси прекограничној размјени знања и сарадње у области управљања пожарима пејзажа (LFM); 2. Бољи капацитети - Ојачавање капацитета за шире LFM приступе омогућавањем ефикасне међусекторске сарадње на више нивоа; 3. Боље политике - Ревидирање политика и стратегија о LFM које су на снази како би се подржало одрживо управљање отвореним простором на локалном, националном, регионалном и међународном нивоу; 4. Иницирање међусекторске сарадње - кроз побољшање приступа раду, укључивање заједнице и кључних актера у развојне процесе. Стратешким партнерима пружа се подршка у преузимању управљачке позиције како би се осигурала интерна одрживост пројекта

на националном, регионалном и међународном нивоу.

На нивоу сваке од наведених земаља партнера Западног Балкана укључених у овај пројекат одређена је партнерска институција (Country partner institutions -CPI) као носилац пројекта. За ниво Републике Српске то је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде - ресор шумарства и ловства. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде као партнерска ентитетска институција у земљи и биће институција која води пројекат и имаће кључну улогу за оперативну имплементацију пројекта и холистички приступ промоцији простора отпорног на пожаре.

У досадашњем периоду провођења пројекта Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је узело активно учешће и провело све тражене активности. Хронолошки гледано, те основне активности биле су слиједеће. Присуство представника Министарства и ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац на иницијалном састанку партнера земаља за управљање пожарима на отвореном на подручју Западног Балкана, који је одржан у периоду од 05. до 07. априла у Скопљу, Сјеверна Македонија. Дана 16.06. у просторијама Министарства одржан је радни састанак у вези са претприпремним радњама на имплементацији пројекта. Састанку су осим представника Министарства присуствовали г-дин Никола Николов, начелник регионалног центра за праћење пожара (RFMC Скопље) и г-дин Цветан Николовски, вођа пројектног тима (Фармахем, Скопље), те представници стратешких партнера: ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац и Републичке управе за цивилну заштиту Републике Српске. На састанку је разговарано о техничким детаљима везано за сам начин имплементације Пројекта на нивоу партнерске институције а, теме су биле: 1. Припрема задатака (Terms of reference – ToR) за државно особље пројекта партнерске институције (Country Project Staff - CPS), 2. Нацрт садржаја уговора/меморандума између REA и CPI, 3. Ажурирање Logframe пројекта.

Крајем августа мјесеца потписан је Меморандум о разумијевању (Memorandum of Cooperation - MoC) између Фармахем-а (REA) и Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, (CPI), по претходно проведеној усаглашеној процедури укључујући информацију за Владу). Почетком септембра мјесеца отпочело се са провођењем конкурсне процедуре за посао у оквиру Пројекта, приликом чега су обављени интервјуи са заинтересованим кандидатима који су се пријавили за мјесто државног пројектног особља (CPS). Интервјуи су обављени од стране комисија за сваку земљу партнера, па тако и за ниво Републике Српске.

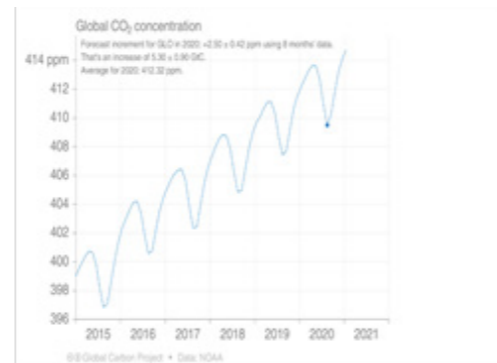
На основу претходно датих информација више је него очигледан међународни значај овог Пројекта, а самим тим и оправданост учешћа у његовом провођењу. Очекивања су да ће његова реализација допринијети успостављању јаких и потпуно оперативних националних и регионалних мрежа са LFM, уз покретање кључних дијалога са више заинтересованих страна, те охрабривати боље сарадње и јачање капацитета у региону Западног Балкана. Штавише, као такав допринијеће подстицању интеграције LFM као суштинског дијела у стратегијама прилагођавања и ублажавања негативних последица изазваних климатским промјенама којима све више свједочимо из године у годину.

Славко Ступар, дипл. инжењер шумарства

Ефекти стаклене баште атмосфере

Ова појава се манифестује емитованим зрачењем у правцу према површини планете Земље. Зрачење које долази до земљине коре, одбија се од Земљу и умјесто да се врати у свемир, апсорбују га неки гасови у атмосфери и поново враћају на Земљу. Потребно је нагласити да је ефекат стаклене баште природно својство атмосфере. Ефекти стаклене баште повећали су глобалну температуру за близу просјечних $+15^{\circ}\text{C}$. Без ефекта стаклене баште ова температура би била -19°C . Због тога ефекат стаклене баште чини планету Земљу насељивом. Енергија земљиног климатског система потиче од сунчевог краткоталасног зрачења. Атмосфера врло мало апсорбује краткоталасно зрачење. Међутим, већину дуготаласног зрачења које долази са површине планете Земље апсорбују атмосферски зрачни активни гасови-гасови стаклене баште (водена пара, угљен-диоксид, метан, озон, NO_x). Они су одговорни за силазне токове дуготаласног зрачења.

Глобална концентрација CO_2 у атмосфери 2020. године износи просјечно 412 ppm, повећавајући се за 2,5 ppm и 2020. Години. Ниже емисије у 2020. години због пандемије COVID-19 имале су мали утицај на концентрацију CO_2 у атмосфери ((Global Carbon Project 2020)

Антропогени узроци глобалних климатских промена

-антропогене емисије угљендиоксида

-крчење шума

-промјене намјене земљишта

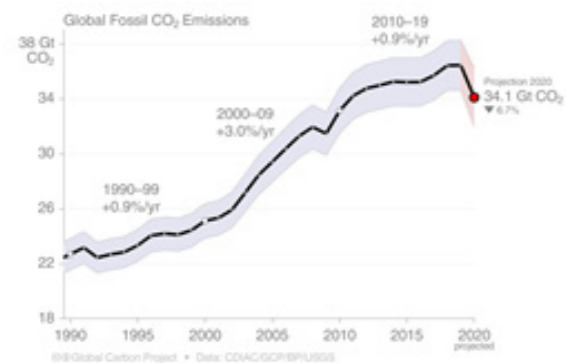
Антропогене емисије гасова стаклене баште снажно су повезане са ископавањем и потрошњом фосилних горива, која се углавном сагорјевају и узрок су повећања концентрације угљен-диоксида у ваздуху. Сагорјевање фосилних горива чине око 88% укупне емисије CO_2 . У 2017. години концентрација CO_2 износила је 36,8 Gt. Главни извор је директна потрошња угља (ца 40%), затим бензин (33%) и природни гас (19%).

Крчење шума доприноси повећању CO_2 у атмосфери на два начина:

- Директна еволуција CO_2 сјечом и прерадом дрвета,
- Смањење површина под шумом снажно смањује перформансе пумпе угљеника на основу фотосинтетске активности дрвећа, грмља и биљака.

Промјене намјене земљишта повезане су са пољопривредном производњом, повећањем обрадивог земљишта, изградњом путева, зграда, смањењем варијабилности пејзажа.

Емисија CO_2 произашла из крчења шума и промјена намјене земљишта 2018. године износила је до 5 Gt CO_2 . То значи да њихово учешће у укупној емисији CO_2 износи до 12%.

Глобалне емисије фосилног CO_2 : 36.4 ± 2 Gt CO_2 у 2019., 61% више од 1990. Пројекција за 2020: 34.1 ± 2 Gt CO_2 , за 7% мање него у 2019. – Ефекат COVID-19 (Global Carbon Project 2020)

Процент учешћа главних гасова у коначном ефекту стаклене баште:

- Водена пара: 36-70%
- Угљен-диоксид 9-26%
- Метан: 4-9%
- Озон: 3-7%

Како одговорити на ефекат глобалних климатских промена ?

У принципу су доступне двије групе мјера:

-Ублажавање

-Адаптација

Ублажавање

Скуп мјера за спријечавање утицаја глобалних климатских промена у смислу смањења или успоравања климатских промена. Често је ублажавање повезано са снажним смањењем испуштања гасова стаклене баште, ефикаснијом употребом енергије и производњом „зелене“ енергије. Веома важне за ублажавање глобалних климатских промена су промјене у пољопривреди које су повезане са смањењем емисија стакленичких гасова, смањењем потрошње воде у биљној / сточарској производњи. Стога се ублажавање сматра системом аранжмана промјена у технологији које су повезане са смањењем улаза, потрошње енергије, производње отпада и смањењем емисија стакленичких гасова. Очигледно је да ублажавање утицаја глобалних климатских промена може бити изузетно компликовано, технолошки и финансијски захтјевно. Штавише, неопходно је нагласити да би све разматране мјере које би довеле до ублажавања глобалних климатских промена могле бити изузетно захтјевне у погледу спремности друштва за прихватање тих мјера. Мјере ублажавања су врло често скупе и често ограничавају тренутни ниво животног стандарда.

Адаптација

Као адаптацију је могуће посматрати било коју акцију која је усредсређена на рјешење проблема утицаја глобалних климатских промена. То значи да је адаптација такав тип управљања који доводи до смањења рањивости на утицаје глобалних климатских промена. Стога је адаптација скуп мјера које воде до промјене понашања друштва која се одвија кроз различите секторе друштвених активности. На примјер: узгој и употреба усјева и врста отпорних на високе температуре или сушу у пољопривреди, примјена антиерозивних врста биљака или прилагођено земљиште у пејзажу, укључујући примјену система паметних градова и пејзажа, вјештачке интелигенције итд. Неопходно је нагласити да је прилагођавање климатским променама друштвени процес који захтјева активно укључивање примарне производње, јавне управе и сектора образовања, истраживања, политике и НВО. У систем адаптације неопходно је укључити процес понашања појединца и друштва и значајно помјерање вриједности животног стандарда. Веома важан дио примјене мјера прилагођавања је постизање споразума цјелокупног друштва, који је усмјерен на колективни циљ, тј. прилагођавање утицају глобалних климатских промена. Добар примјер су тренутне активности ЕУ „зеленог посла“.

Прилагођавање - мјере ублажавања Врло често мјере ублажавања и прилагођавања није могуће строго разликовати. Неке мјере су строго ублажавање као што је редуција (стратегија – „фосилна нула“), неке су строго прилагођавање (наводњавање пољопривредних поља). За многе мјере је могуће истовремено пронаћи ефекте ублажавања и прилагођавања. Синергија мјера ублажавања и прилагођавања врло често доводи до снажних промена у пракси друштва. Врло често се сусрећемо са ситуацијама када мјере прилагођавања могу бити контрапродуктивни ефекти са становишта ублажавања. Њихов ефекат је ублажавање утицаја. На примјер, неке мјере прилагођавања су процеси који троше много енергије.

Материјал у тексту кориштен из истраживања Института за глобалне промјене „CzechGlobe“ Брно, Чешка Република.

Љубица Лукач, мастер, инж. шум.

„El Grande” – Тара

Познат још и као „Суза Европе“, кањон ријеке Таре је најдужи кањон у Европи а на свјетском нивоу долази одмах иза Великог Кањона (The Grande Canyon). Дугачак је преко 60 километара са просјечним дужином од 1073 метар а најдубљи је код Обзира 1333 метра

Парк природе „Тара“ који се налази на територији Општине Фоча проглашен је заштићеним подручјем на 178. сједници Владе Републике Српске одржаној у Бањалуци. Налази се у граничном појасу са Црном Гором и обухвата клисурасто-кањонску долину ријеке Таре, укључујући плато изнад њене десне обале те обронке планине Љубишње. Овим проглашењем знатно је проширена мрежа заштићених подручја у овом дијелу Динарида, с обзиром да на супротној, лијевој обали Таре у Црној Гори постоје два заштићена подручја – Национални парк „Дурмитор“ и Парк природе „Пива“, док се у западном продужетку, на територији Републике Српске простире Национални парк „Сутјеска“.

У складу са актуелним законодавством, односно према одредбама Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 20/14), заштићена су укупно 32 подручја на површини од 67 986,96 ха, што је процентуални удио од 2,76 % територије Републике Српске.

Ово је пети парк природе у Републици Српској, а узимајући у обзир просторни обухват, са површином од 14 453,38 ха заузима треће мјесто по површини од свих заштићених подручја, иза Парка природе „Орјен“ и Националног парка „Сутјеска“. Општина Фоча је овим проглашењем постала јединица локалне самоуправе у Републици Српској са највећим процентом заштићене територије који

износи 25,5%. Поред већ споменутог НП „Сутјеска“, заштићен је и Споменик природе „Пећина Ледењача“.

Проглашењем Парка природе „Тара“, Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“, преко својих организационих јединица, постало је Управљач десетог заштићеног дијела природе и као такво је највећи управљач заштићених подручја у Републици Српској како по броју заштићених подручја тако и по укупној површини која износи 36 803,74 хектара што представља 54,13 % укупне површине под заштитом. Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“ тренутно управља са два строга резервата природе, три споменика природе, једно заштићено станиште и четири парка природе.

Студију заштите уз претходно обављена теренска истраживања, израдио је Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, док је Одлуку о проглашењу Парка природе „Тара“, уз обављену процедуру јавног увида припремило надлежно Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију. Управљање заштићеним подручјем повјерено је Шумском газдинству „Маглић“ Фоча.

Парк природе „Тара“ стављен је под заштиту у циљу заштите и очувања јединствених и атрактивних морфолошких особености овог подручја, које чини ерозиони ријечни облик рељефа, представљен клисурастом, дубоко усјеченом долином ријеке Таре, која на великом дијелу има одлике кањона. Карактерише га висок степен развијености природних елемената који су резултат разноврсних геоморфолошких процеса, у првом реду флувијалних, карстних и тектонских. Најизраженији развој кањона је у ширем подручју Мештровца, гдје су долинске стране урезане у тријаске седименте, претежно кречњаке, достижући дубину од 1 000 метара.

Тара и њена долина представљају маркантан облик рељефа и репрезентативан примјер развоја и опстанка површинског тока у геолошким условима који то онемогућавају, односно у водопрпусним стијенама. Снажни процес механичке и хемијске разградње карбонатних стијена омогућила је велика количина падавина у њеном сливном подручју, којом је Тара рашчланила високу, карстну површ. Моћност ријечног тока видљива је кроз још једну хидролошку особеност по којој је Тара препознатљива. То су бројни брзаци, односно мањи слапови и букови који су читавом дужином кроз заштићено подручје испреплетени са мирнијим дијеловима тока. Издвојено је 27 букова од којих се дужином од 300 метара истиче Горњи брштановачки бук. Ипак, нису забиљежени виши слапови и водопади, што показује већи степен усаглашености уздужног профила Таре, у односу на њене притоке Љутницу и Шипчаницу које одликује још израженији уздужни нагиб корита исказан у бројним слаповима и водопадима високим и по десетак и више метара. Клинсурасто-кањонске долине ових токова, уз исту такву долину Скавца са притокама на сјеверу, који припада сливу Ћехотине, представљају значајне и вриједне објекте геонаслеђа.

С обзиром да је доминантан развој карбонатних стијена, најзаступљенији су карстни облици рељефа. Ипак, развој кластичних седимената, прије свега у сјеверном дијелу парка природе, те продор магматских стијена унутар карбонатних седимената усложниле су геологију и хидрогеологију подручја. Од површинских облика карстног рељефа најбројније су вртаче и мањи долови, док су од подземних облика јаме раширеније у односу на пећине. На контактима између различитих геолошких подлога, као и под утицајем локалне геотектонике, формиране су зоне извора и понора. Сви набројани елементи представљају вриједне елементе геодиверзитета.

Морфолошка разноврсност се огледа у контрасту између оштрих, изражених стрмих кањонских страна Таре и њених притока и углавном благих форми заталасане површи, односно платоа који се налази на надморским висинама од око 1 300 до 1 400 метара. Са ове површи, издижу се планине од којих је најзначајнија Љубишња. Врх који се налази на 2 190 метара надморске висине, у границама парка природе, сврстава је на треће мјесто по висини од свих планина у Републици Српској. Иако у грађи Љубишње учествују карбонатне стијене, захваљујући интензивној магматској активности током средњег тријаса заступљене су и интрузивне стијене,

које су, уз знатну покривеност вегетацијом условиле релативно благе форме гребена планине. Такве облике граде и остале планине, попут Радовине и Обзира.

Парк природе „Тара“ истиче се изузетном амбијенталном и естетском вриједношћу којој доприносе разноврсни, живописни пејзажи. Својом атрактивношћу истичу се бројни видиковци на ивицама кањонске долине Таре. Видиковци су разноврсни, од оних који се налазе на готово равним странама високе површи попут Дулиног Бријега и Рудог поља, преко оних на оштрим кречњачким врховима међу густом вегетацијом у којој се истичу борови као што је Црвенкова равна, до такође оштрих али голих врхова попут Златног бора. Пејзажној вриједности и разноврсности подручја доприносе и притоке Таре, Љутница и Шипчаница

као и Скакавац на сјеверу, које су усјекле дубоке долине и изградиле бројне оштре кречњачке облике. • припадајућа мозаична станишта, шуме (букове, смрчеве, мјешовите Врло атрактивни су и пејзажи планинских врхова, као лишњарско-четинарске шуме, храстове шуме), и поља између њих. Изузетан естетски доживљај и сеоска насеља и линијска инфраструктура. дозу адреналина пружа поглед са саме ријеке Таре.

Цијело подручје одликује веома висок степен изворности и велика очуваност, стога је њихово очување у оваквом облику један од главних циљева заштите. Иако већи дио подручја има одлике претпланинске и планинске климе, Тара је својим усјецањем и правцем пружања у кањону креирала и специфичне микроклиматске услове који су погођавали развоју разноврсних екосистема и станишта.

Вегетација подручја веома је разноврсна и условљена значајним дијапазоном различитих еколошких фактора, како климатских, орографских и едафских тако и биотичких, са дугорочним и значајним утицајем човјека. Дубоки кањон Таре и највиши врхови планине Љубишње значајни су центри ендемизма и реликтних биљака, што је условило развој реликтних и ендемичних биљних заједница, а утицај медитеранске климе видно се рефлектује у развоју неких субмедитеранских биљних асоцијација, које се развијају све до границе са Црном Гором, а вјероватно и још дубље у унутрашњост. Анализом литературних података и ауторским истраживањима на истраживаном подручју регистровано је 966 таксона васкуларних биљака детерминисаних до нивоа подврсте. Од укупног броја таксона који се наводе у литератури (280 таксона), 48 није потврђено нашим истраживањима, док је присуство 232 таксона потврђено. Остали наводи (686 таксона) по први пут су регистровани за ово подручје. Од њих је 61 таксон ендемичан за Балканско полуострво, док је у РС под строгим заштитом 44 таксона, а заштићен је 151 таксон. Регистрована су 33 типа станишта од значаја за Европску унију.

Са становишта очувања флористичке и вегетацијске разноврсности у Парку природе „Тара“ издвојене су три значајне цјелине:

- Коњско поље – врх планине Љубишње.
- Кањон ријеке Таре и њених притока (Љутице и Шипчанице).
- Кањон ријеке Скакавац.

Проведена су и детаљна орнитолошка истраживања у оквиру којих је регистровано укупно 85 врста птица, а истраживани су слједећи типови станишта од интереса за фауну птица:

- кањон ријеке Таре са припадајућим екосистемима (стијене, сипари, термофилне шуме и шикаре),
- брдско-планинске ливаде, пашњаци

Издвојене су и предложене кључне врсте за заштиту : шумске коке (љештарка, тетријуб, камењарка), голубови, ждраловке (прадавац и косац), грабљивице (орлови, осичар, соколови, шакањи, јастребови), ноћне грабљивице (шумска сова, ћук, планински ћук, буљина), дјетлићи, те птице пјевачице.

У сарадњи са корисницима ловишта (ЛУ Бакић и ШГ „Маглић“) и на основу теренских истраживања констатовано је присуство врста карактеристичних за овакав тип станишта. Са становишта очувања врста и управљања врстама битно је издвојити значајно присуство вука и медвједа. Балкански рис није регистрован у истраживаном подручју, али због пронађених трагова у Националном парку „Сутјеска“, на ободу планине Маглић у Републици Српској (БиХ) и Црној Гори може се очекивати да ће и он врло брзо настанити шуме кањона ријеке Таре. Битно је нагласити и присуство значајног броја дивокоза.

На подручју Парка природе „Тара“ забиљежено је присуство 11 врста водоземаца и гмизаваца, међу којима се истиче врста поточне жабе (*Rana graeca*) категорисана као строго угрожена дивља врста и Натура 2000 врста.

Културно-историјско наслеђе

На простору будућег Парка природе „Тара“ и у ближем окружењу евидентирано је вриједно културно-историјско наслеђе, које показује историјски континуитет живота људи на овим просторима и може да се користи у научне, културне и туристичке сврхе.

Некропола са стећцима на локалитету Мрамор (Црквина) у Врбици проглашена је националним спомеником 2010. године, а 2016. је уписана на Листу свјетског наслеђа UNESCO-а, у оквиру међудржавног пројекта номинације стећака за упис на ту Листу, у којем су заједно учествовале Босна и Херцеговина, Србија, Хрватска и Црна Гора. На некрополи се налази 237 видљивих споменика, од чега 48 сандука, 112 плоча, 1 плоча с постолем и 76 фрагмената; украшених је 21.

Црква Св. Николе (Шклопотница) у засеоку Ријека, Челебићи, општина Фоча, регистрована је као споменик културе II категорије још 1970. године, а 2007. године је проглашена националним спомеником Босне и Херцеговине као природно-градитељска цјелина, коју чине објекат цркве и гробље са пет старих храстова.

Црква Успења пресвете Богородице у Челебићима уписана је на Привремену листу националних споменика, али је погрешно именована као Црква светог Василија Острошког. Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа евидентирао је овај објекат 1997. године. Црква је саграђена 1937. године (према Шематизму Српске православне епархије дабробосанске, градња је започета 1936. године и до 1939. црква је покривена. Радови су прекинути због почетка Другог свјетског рата и настављени тек 1958. године), у стилу еклектике, неорашки облици.

Што се тиче народног градитељства није урађена потпуна валоризација подручја тако да су Студијом заштите издвојени само појединачни вриједни објекти. Визуелни утисак о овим насељима је веома позитиван: питорескна су и лијепо уклопљена у окружење. На први поглед, осим измјена кровних покривача, многе брвнаре дјелују аутентично и старо, али то није случај. Вријеме њихове изградње махом су шездесете и седамдесете године двадесетог вијека, само се градило по узору на традиционалне моделе.

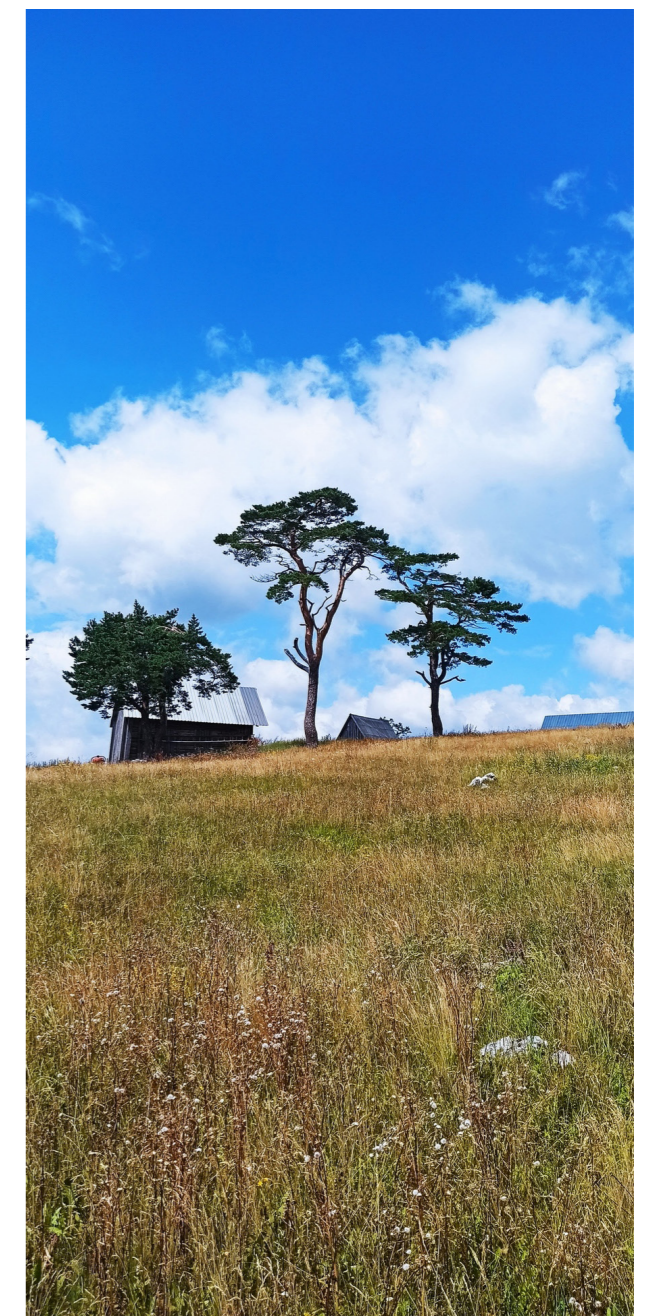
У складу са чланом 57. Закона о заштити природе („Службени гласник Републике Српске“, број 20/14), а на основу Одлуке о проглашењу Парка природе „Тара“ (Службени гласник Републике Српске, број 72/22) на подручју Парка природе „Тара“ (14 453,38 ha) утврђене су зоне са режимима заштите. Под режимом заштите подразумијева се скуп мјера и услова којима се одређује начин и степен заштите, коришћења, уређења и унапређења заштићеног природног добра.

У Парку природе „Тара“, уводи се двостепени режим заштите, и то:

- Режим заштите II степена, на површини од 4.366,48 ha, што чини 30,21 % од укупне површине,
- Режим заштите III степена, на површини од 10.086,90 ha, што чини 69,79 % од укупне површине.

Узимајући у обзир многа вриједна и значајна подручја која су под заштитом Републике Српске или заслужују статус заштићеног природног добра, може се засигурно констатовати да се ради дефинитивно о једном од најљепших подручја које Република Српска има.

Драган Ковачевић, дипл. инж. шумарства

Дан управљача заштићених подручја обилјежен у Националном парку „Уна“

Национални парк „Уна“ био је домаћин овогодишњег обиљежавања Дана управљача заштићеним подручјима у Босни и Херцеговини. Састанак је одржан у Бихаћу у времену од 26. до 28. октобра 2022. године.

Циљ састанка је био оснаживање сарадње, размјена искустава и побољшање координације у сврху развоја и креирања одрживих модела финансирања заштићених подручја у Босни и Херцеговини.

9. Перспективе за одрживи развој заштићеног подручја Тишина
10. Регионалном сарадњом до одрживости заштићених подручја
11. Анализа подстицаја релевантних за заштићена подручја у Босни и Херцеговини

- Теме састанка су биле:
1. Глобалне иницијативе / перспективе у заштити природе
 2. Представљање нових заштићених подручја у Републици Српској
 3. Подршка одрживом управљању заштићених подручја на западном Балкану
 4. Презентација пројекта „Одрживост заштићених подручја у Босни и Херцеговини“
 5. Модел адаптивног планирања и управљања туризмом у заштићеним подручјима
 6. Финансирање и одрживо управљање заштићених подручја искуства заштићених природних подручја у Кантону Сарајево
 7. Одрживо управљање Парк шумом Слатина
 8. Економска валоризација заштићених подручја на примјеру НП Уна

На панел дискусији је разговарано о одрживом финансирању заштићених подручја у Босни и Херцеговини. Дани управљача заштићеним подручјима су завршени обиласком подручја парка Уна и дружењем на Штрбачком буку.

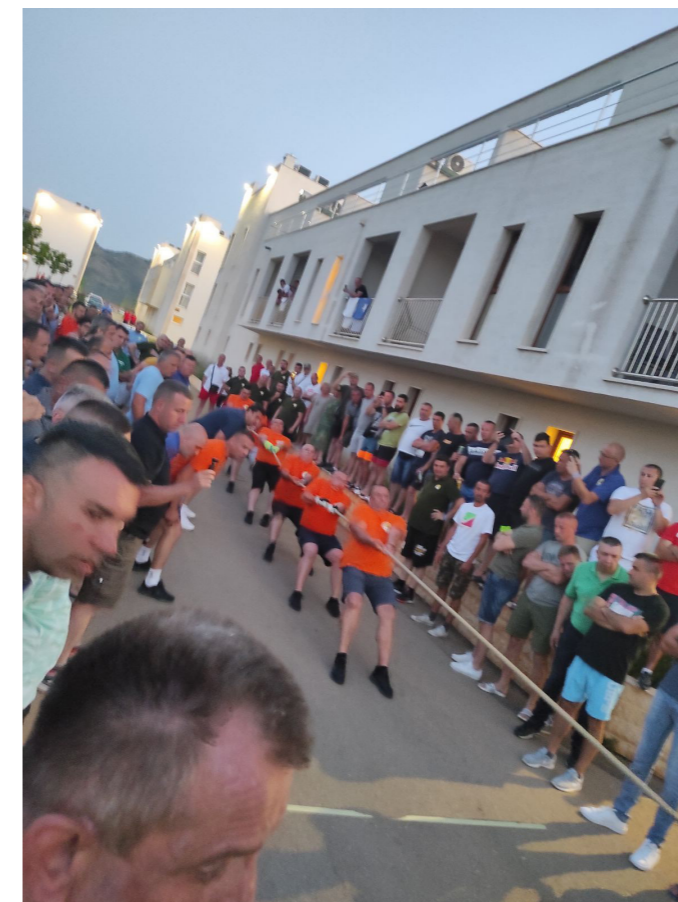
Мр Славиша Опачић, дипл. инжењер шумарства

Треће спортске синдикалне игре

У Граду Сунца, у Требињу, су од 18. до 20. јуна, 2022. године, одржане Треће спортске синдикалне игре радника чланова Синдиката запослених у Јавном предузећу шумарства „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац. Преко 550 представника из 23 синдикалне организације су се надметали у пет спортских дисциплина. Женски тимови су се борили за титулу најбољих у одбојци, стонм тенису и пикаду, док је мушки дио екипа одмјеравао снаге у малом фудбалу, одбојци и посебно у повлачењу конопца. Уз бројне занимљивости са спортских терена, дружење на базенима овог препознатљивог туристичког комплекса, по оцјенама већине, а поготово у угоститељским објектима уз музику до јутарњих часова, је дало печат једне одличне забаве какву „шумари“ увијек знају да приреде.

Са искреним и свакако реалним очекивањима, да нас сљедеће године буде више, честитамо најуспјешнијим екипама са спортских терена и ван њих!

Недељко Јовић, дипл. инжењер шумарства

Стручна екскурзија студената из Берна реализована у Републици Српској

У склопу реализације своје апсолвентске екскурзије група од 34 студента шумарства са Универзитета примјењених наука Берн (Bern University of Applied Sciences School of Agricultural, Forest and Food Sciences), предвођени професором Јирген Блазером посјетила је Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске.

Иницијатива за ову посјету потекла је од стране колегинице Марковић Јелене која је по окончању основних студија на шумарском факултету Универзитета Бањалука своје даље стручно усавршавање наставила веома успјешно управо на Универзитету примјењених наука из Берна, на којем је тренутно запослена.

Студенте и наставно особље је у Административном центру Владе Републике Српске у Бањалуци угостио помоћник министра за шумарство и ловство г-дин Зубић Горан са својим сарадницима.

Поред пригодних ријечи добродошлице и захвалности што су за своју апсолвентску екскурзију изабрали управо нашу земљу студентима је путем одговарајуће презентације представљено стање шума и организација шумарства у Републици Српској. Исто тако, представљена је организациона структура, дјелокруг рада и надлежност ресора шумарства и ловства при Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске.

Такође, колеге из Дирекције ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац упознали су их са организацијом, дјелокругом рада и начином пословања овог предузећа.

Потврда успјешно одржаних презентација била је веома садржајна и свеобухватна дискусија која је потом услиједила, а којој су упечатљив тон дали студенти са својим веома смислено постављеним питањима и запажањима, при том исказујући своје нескривено одушевљење спознајом о завидној заступљености природних шума у укупној површини шума и шумског земљишта Републике Српске, те уопште њихове очуваности, будући да су претходних дана имали прилику видјети стање истих на терену. Додатна сатисфакција успјешно организоване посјете била је квалитетна презентација студената из Берна којом су они представили стање и организацију шумарства Швајцарске при чему су свој нарочит осврт дали на међусобне сличности, али и различитости у погледу газдовања шумама, управљању ризицима који негативно утичу на шуму као ресурс, те снабђивеност тржишта производима од дрвета ове двије земље. У свом кратком, али веома запаженом обраћању, присутни Јирген Блазер (Jürgen Blaser), професор међународног шумарства на Универзитету у Берну, је указао на битне компаративне предности у области шумарства једне и друге земље.

Иначе, апсолвентска екскурзија студената шумарства са Универзитета примјењених наука из Берна је обавезан дио њиховог наставног процеса. Према наставном плану и програму подразумјева се сваке године посјета некој од источно европских земаља приликом чега добијена сазнања студенти користе за израду свог дипломског рада. Овај пут је то по први пут била БиХ, односно Република Српска.

Током свог боравка у Републици Српској, у периоду од 11. до 16. јула, осим Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, студенти су посјетили Национални парк Сутјеска (укључујући и прашуму „Перућица“), Шумарски факултет Универзитета Бањалука, те предузећа ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац, ШГ „Бања Лука“ Бања Лука, ХИ „Дестилација“ а.д. Теслић, „Индустријске плантаже“ а.д. Бања Лука, и доо „Drgvorodex“ Бања Лука.

Славко Ступар, дипл. инжењер шумарства

Какву нам је поруку послао медвјед „Маглић“

Након вишегодишњих активности проведених од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа и Ловачког савеза Републике Српске, а које су резултирале доношењем низа административно-правних норматива, затим именовањем и обуком Интервентног тима за рјешавање нежељених ситуација и збрињавање крупних звијери (медвјед, вук и рис) у Републици Српској, и на крају набавком огрлице за телеметријско праћење и њеним успјешним постављањем на медвједа „Маглића“, пред институције Републике Српске је „стао“ појединац - криволовац, и осујетио први мониторинг медвједа у Републици Српској.

Наиме, у сриједу 15. јуна 2022. године, на територији посебног ловишта „Зеленгора“, којим газдује ЈУ Национални парк „Сутјеска“, од стране чланова Интервентног тима за збрињавање крупних звијери Републике Српске, пронађена је ножем пресјечена GPS/GSM телеметријска огрлица, која је 9. маја 2022. године постављена на јединку медвједа у привредном ловишту „Врбница“. Ово кривично дјело је откривено након што је огрлица послала сигнал упозорења, те је уз помоћ посланог сигнала и брзом реакцијом чланова Интервентног тима иста и пронађена. На мјесту проналаска огрлице, није пронађен медвјед нити његови трагови. Већ сутрадан, а на основу података добијених са огрлице, припадници МУП-а РС су пронашли леш одстријељеног медвједа, када је било јасно да је ријеч о извршеном кривичном дјелу „незаконит лов“. По налогу тужиоца, предузете су све радње на расвјетљавању овог дјела.

Само мјесец дана прије овог догађаја, огрлица је успјешно постављена на медвједа од стране Интервентног тима за збрињавање крупних звијери у Републици Српској, и то у сарадњи са стручњацима са Биолошког факултета из Београда на челу са професором Душаном Ћировићем. Ова активност је била резултат успјешне сарадње Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, Ловачког савеза Републике Српске и Центра за животну средину, у оквиру које су обезбијеђена средства за куповину предметне огрлице. Хумано хватање јединке је изведено у привредном ловишту „Врбница“ у Фочи, којим газдује ШГ „Маглић“ Фоча, гдје је након успављивања извршено узимање морфометријских параметара,

те и постављање огрлице. Након успјешног буђења и одласка у природу, одлучено је да први медвјед, носилац GPS/GSM огрлице у Српској, добије име „Маглић“.

Овај историјски корак за ловство у Републици Српској, требао је да омогући добијање драгоцених података о кретању медвједа на територији Српске, и тиме обезбиди праћење стања популација ове дивље врсте, те мапирање станишта као и добијање низа других података значајних за науку. Протоколом о сарадњи између ресорног Министарства, Ловачког савеза и Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа, дефинисано је да преузимање, чување и обраду података са огрлице врши Завод.

Тих 30 дана, медвјед „Маглић“ је путем огрлице сваки сат времена слао податке о свом кретању, а који су уредно примани и обрађивани у Заводу, при чему су већ били добијени први резултати о навикама ове јединке.

Већ у мјесецу јуну 2022. године, чланови Интервентног тима су успјешно поставили и другу огрлицу на медвједа, али овог пута на женку која је добила име „Тара“. Такође, подаци и са ове огрлице су успјешно преузимани и обрађивани, те се већ кренуло у озбиљније мапирање станишта медвједа у Републици Српској.

Нажалост, овај посао није дуго трајао. Након мање од мјесец дана, и „Тара“ је престала да шаље сигнал...

Очигледно је да су нам медвједи „Маглић“ и „Тара“, умјесто очекиваних драгоцених научних података послали јасну поруку - „у појединим нашим ловиштима и даље је присутан врло интензиван криволов, који и даље представља велику препреку на путу развоја и унапређења ловства у Републици Српској“.

Фото; успаван медвјед „Маглић“

Фото: Чланови Интерветног тима након постављања оглице на медвједа „Маглића“

Фото: Медвједица „Тара“ са огрлицом на хранилишту

Фото: Пронађена пресјечена и одбачена огрлица

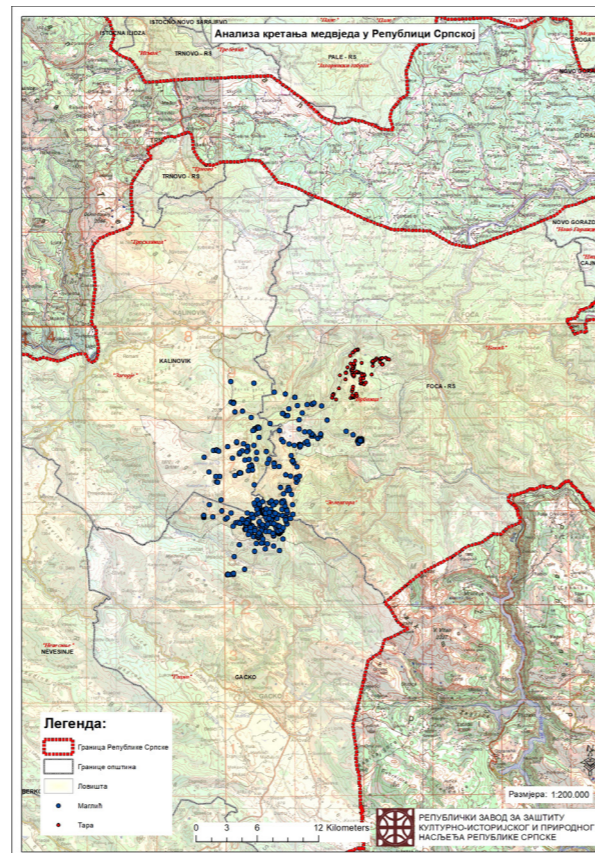

Фото: пронађено тијело медвједа „Маглића“

Четврто такмичење сјекача-моториста ЧАЈНИЧЕ 2022

У шумском газдинству „Вучевица“ Чајнице у времену од 12. до 14.10.2022. године одржано је четврто такмичење сјекача-моториста.

Такмичење је обухватило следеће дисциплине:

1. Обарање стабала
2. Окретање водилице и замјена ланца
3. Комбиновано пререзивање
4. Прецизно пререзивање
5. Кресање грана

На такмичењу се принципјелно примјењују услови из Правилника за такмичење сјекача-моториста, упутстава које ће дати судије и важећих смјернице из области безбједности и здравља на раду. Такмичење је замишљено за промовисање стручних вјештина, спортских амбиција, превенција незгода, као и развијање пријатељства између свих учесника. Оно је такође, добра прилика за информисање јавности о раду који се изводи у шуми. На такмичење сјекача – моториста су пријављене екипе из осам шумских газдинстава. Свака екипа је имала вођу тима и по три сјекача такмичара. Бодовање на такмичењу је утврђивано за:

- Појединачни пласман по дисциплинама,
- Укупан појединачни пласман и
- Екипни пласман.

организациони одбор, судијски жири, судије по дисциплинама, посматрачи и тим за резултате. Спонзори такмичења су били ЛАДА Ауто д.о.о Бања Лука, ШУМООПРЕМА д.о.о Бања Лука, THOR д.о.о Doboј, JASMINM Žepče, UNIKOMERC d.o.o Mostar, GUMAM Banja Luka, INTRAL d.o.o Laktaši, ARKADIJA COMPANY Gradiška, ŠUMAPLAN Banja Luka, MTK Omorika Han Pijesak, „19 decembar“ Vlasenica, „Energosistem“ Pale, „VS KOMERC“ Bijeljina, „BHS POWER“ Bratunac.

Пехаре и медаље за побједнике такмичења обезбједио је Александар Хајдер из ШГ „Бања Лука“. Најбољи учесници такмичења проглашени су у екипној и појединачној конкуренцији.

Прво мјесто у појединачној конкуренцији заузео је Момир Павловић, такмичар из ШГ „Маглић“ Фоча, друго мјесто заузео је Срђан Павловић, такмичар из ШГ „Маглић“ Фоча а треће мјесто заузео је Миливоје Ђоројевић из ШГ „Височник“ Хан Пијесак.

Прво мјесто у екипној конкуренцији заузели су такмичари из ШГ „Маглић“ Фоча, друго мјесто такмичари из ШГ „Височник“ Хан Пијесак а треће мјесто такмичари из ШГ „Вучевица“ Чајнице.

Најмлађи учесник такмичења био је такмичар из ШГ „Романија“ Соколац Његош Чолаковић рођен 05.2.1996. године а најстарији такмичар био је такмичар из ШГ „Оштрељ-Дринић“ Дринић, Жељко Стојановић рођен 20.6.1969. године.

Мр Славиша Опачић, дипл. инжењер шумарства

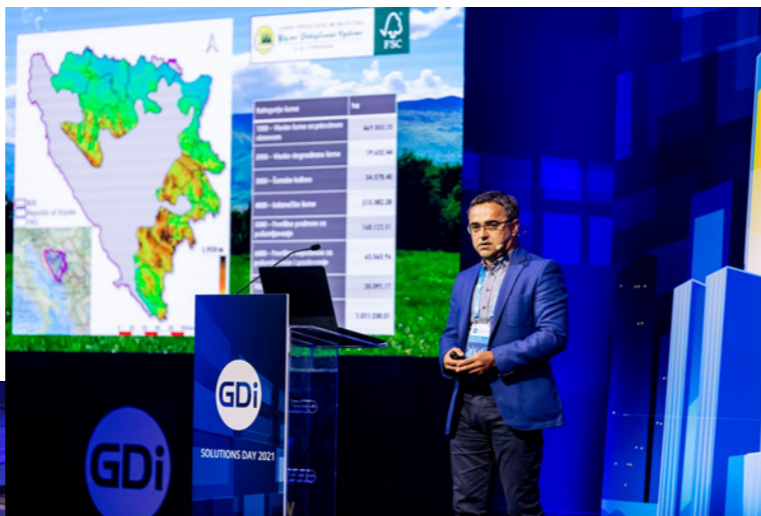
За потребе такмичења формиран су:

Промоција ЈПШ „Шуме Републике Српске“ а.д. Соколац кроз презентацију ГИС технологија

У Београду, у хотелу Hyatt Regency, 04.10.2021. године, одржан је Gdi Solution day 2021. То је традиционални годишњи стручни скуп који још од 2004. године окупља кориснике модерне геоинформационе технологије из различитих индустрија као што су телекомуникације, инфраструктура, транспорт и логистика, пољопривреде и шумарства. Конференција у Београду је дио серије догађаја које Gdi организује почетком јесени у свим већим градовима средње и југоисточне Европе гдје окупља преко 1.000 људи. Поред присутних у сали хотела, ову конференцију путем Live stream видео линка су могли пратити заинтересовани широм свијета. Тема Gdi Solution day 2021. догађаја носила је назив Think & Act now, другим ријечима како кроз свеобухватну дигитализацију осигурати одрживу будућност уз коришћење напредних технологија, људског знања и креативности.

Кратком презентацијом представљене су фазе рада и имплементација ГИС-а у свакодневним пословима у шумарству. Презентовано је модерно прикупљање података у инвентури шума, изради ШПО, Извођачког пројекта и низа дјелатности и активности у шумарству које имају за потребу сакупљање података, њихов просторни приказ и анализу истих.

Кроз презентацију јасно су наведене користи у шумарству од најновијих технологија. Оне се манифестују кроз брзину прикупљања података, обраде истих те реализације низа пројеката у шумарству, као и огромне уштеде у времену и правременом и рационалном доношењу исправних одлука.

Показатељ да смо на добром путу и да је ово резултат доброг рада, биле су бројне честитке присутних у сали. Уз спознају да смо лидери у примјени ових технологија, у окружењу а и шире, имала је посебан значај за нас. Јавила се велика заинтересованост колега из Србије, Црне Горе и Хрватске за овај пројекат. Услиједио је низ разговора и размјена мишљења на ову тему.

Конференција је оцијењена веома успјешном, презентована су најновија технолошка рјешења и трендови у ИТ сектору. Присутством на оваквим конференцијама и презентацијама наших пројеката, стављамо Републику Српску на видно мјесто на мапи шумарства, које јој и припада у Европи и у Свијету.

Др Срђан Дражић

Одржане прве “Мале шумарске игре”

Поводом Свјетског дана заштите животне средине, од стране Шумарског факултета и Шумског газдинства Бања Лука, организована је први пут манифестација под називом “Мале шумарске игре”, на излетишту “Гозна” у Челинцу.

У такмичарском дијелу акције учествовало је око педесеторо дјеце предшколског узраста из седам вртића с подручја Бањалуке и Челинца.

Покровитељи догађаја су предсједница Републике Српске, госпођа Жељка Цвијановић и Јавно предузеће Шуме Републике Српске.

Циљ “Малих шумарских игара”, како је навела декан Шумарског факултета Универзитета у Бањалуци, Маријана Каповић Соломун, је да дјеца кроз игру и такмичење у природи схвате колико им је природа важна.

Предсједница Републике Српске, Жељка Цвијановић, је на својој Инстаграм страници објавила фотографије овог догађаја, уз опис:

“Прелијепа природа и разиграни малишани на првим “Малим шумарским играма”, у организацији Шумарског факултета и Шумског газдинства Бањалука. Природу треба чувати, али и уживати у њој и то је основна лекција коју на овај начин желимо да пренесемо нашој дјечи. Веома сам срећна што сам, кроз покровитељство, имала прилику да будем дио ове сјајне манифестације”.

Такође, догађају су присуствовали министар пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске, Борис Пашалић, као и начелник општине Челинац, Владо Глигорић.

Министар Пашалић је изјавио како увијек треба искористити прилику да се дјеца одвоје од модерних електронских уређаја, да што више времена проводе у природи, те тако јачати њихову свијест када је ријеч о очувању животне средине.

Начелник Глигорић је изразио задовољство што се на подручју те локалне заједнице дешава лијепо дружење најмлађих, те поручио да је очување природе и здраве животне средине предуслов за опстанак човјечанства.

“Мале шумарске игре” су један у низу пројеката институција Републике Српске који указују на значај очувања и унапређења животне средине.

Александар Хајдер, дипл.инжењер шумарства

Шумска оријентација

Оријентација, односно сналажење у простору, је један од битних фактора за шумарске раднике. Кретање по одјелима, праћење граница, обављање сложених шумских послова попут дознаке није једноставно, јер некада и мала непажња доводи до одласка у погрешан смјер.

Мапе, GPS уређаји, компаси и други видови технологије сјајно су решење за лакшу оријентацију. Међутим у лошим временским условима, попут магле или када немамо технолију при руци а већ смо залутали, увијек нам је ту природа која нам може помоћи да се вратимо на прави пут.

Људи најчешће понесени брањем разних шумских плодова, у једном тренутку престану схватати гдје се налазе. Ово нису случајеви само у непознатим подручјима, већ често и у познатим шумама.

Одредити која је страна свијета у питању, а нарочито у ситуацијама када је особа сама дјелује помало застрашујуће. Међутим не треба стварати панику, јер излаз увијек постоји. У наставку текста, доносимо сјајне оријентире у шуми, који ће нам помоћи у проналаску рјешења.

Потребно је обратити пажњу на неке природне факторе, као што су:

- Сунце – појављује се на истоку и залази на западу, у 13:00h налази се на јужној страни хоризонта;
- Вјетар – на улазу у шуму опазити смјер кретања облака и одредити своје кретање;

- Кора дрвећа – на сјеверној страни кора тамнија, примјетна маховина и лишајеви;
- Крошња дрвећа – више развијена на јужној страни;
- Годовинапању – суекцентрична самосајужна страна;
- Мравињаци – увијек са јужне стране;
- Шумске стазе – претежно се формирају од запада ка истоку или од сјевера према југу;
- Мјесец – при пуном Мјесецу, Мјесец на истоку је у 7. сати навече, на западу у 7. сати ујутру док је на југу у 1. сат послије поноћи.

Такође, у шуми важно је запазити неке појединости, попут извала, стијена, чворног стабла, цртежа на стаблу, јер све су то оријентире који пуно помажу како се не би кретали у круг и стално враћали на исто мјесто.

На крају битно је напоменути да на неким теренима постоје заостале мине и остала експлозивна средства, која представљају велику опасност уколико залутамо. Стога, треба се информисати на вријеме, прије поласка на терен, како не би дошли у незгодну ситуацију.

Драгана Сокановић, дипл.инж.шумарства

Зова, љековита биљка која подиже имунитет

За зову или базгу се каже да је једна од најљековитијих биљака на свијету због тога што садржи велике количине флавоноида, каротена, витамина С. Она је самоникла биљка у облику грма или мањег тј. нижег дрвета од 3 до 10 m висине. Зова углавном расте на запуштеним мјестима и у близини насеља као и у дијеловима шуме који су осунчани. Такође је једна од најдоступнијих биљака на нашим просторима. Специфичног је мириса и облика цвјетова. Скоро сви дијелови биљке су богати гвожђем, натријумом и калијумом, а у љековите сврхе се користе сви дијелови зове: кора и коријен, цвијет, лишће и бобице. Најчешће се ипак користе цвјетови и бобице. Бобице су богате антиоксидансима, а уз витамин С садрже и друге витамине као што су В1, В6, те Е витамин.

Зова цвјета од маја до јула. Бобице се беру крајем љета када сазру. Лишће, кора и коријен сакупљају се у прољеће а цвијет се сакупља у јуну.

Цвјетови ове биљке су млијечнобијели, ситни, пријатног и јаког мириса. Такође су богати и етеричним уљима. Укус цвјетова је ароматичан и горкаст због састојака које садржи.

Након брања зове, цвјетови се стављају на папир и чувају на топлом мјесту како би сачували жуто-бијелу боју и прије се осушили. Ако се деси да цвијет промјени боју, онда није за употребу.

Укус цвјетова зове је горак и ароматичан управо због састојака које садржи. Од цвјетова зове припрема се осим љековитог чаја и сок. Зова има протуупална, лаксативна и диуретичка својства. Добра је код третмана женских болести али и нечисте коже па се у козметичким производима користи за уклањање флека.

Чај од зове добар је против грознице. Осим тога подстиче лучење мокраће, лијечи неуралгију и ишијас. Такође, може да ублажи симптоме грипа, дисајних путева, те јача наш имунитет. Користи се и у кулинарству.

Неки од најпознатијих народних назива за ову биљку су: црна зова, баз, база, зовика, багза, базговина, бажовина, базовика, бузовка, зовик, зофа, зоха, овзовина, црна зовика и др.

Припрема сока и чаја од зове:

Сок од зове се једноставно прави. У 1 литру хладне воде потопи се 20 цвјетова свјеже зове. Треба да стоји на хладном мјесту 24 сата. Након тога се проциједи и дода се 800 гр. шећера и сок од једног лимуна и остави да одстоји још 24 сата. Треба мијешати док се шећер истопи. Након тога проциједи и сипа у боце. Сок од зове се пије разријеђен са водом.

Чај од осушених цвјетова зове:

Може се припремити тако што се 5 гр цвијета прелије са 250мл вруће воде, остави да одстоји 15 минута и проциједи. Може се пити по шољица чаја неколико пута на дан.

Џем од бобица зове:

Потребно:

1kg зрелог плода зове, 700 ml воде, 1kg шећера, 1 кашика лимуновог сока, 1 кашика цимета. Опран плод зове стави се да се кува док не омекша. Након тога се испасира, а онда проциједи. Шећер и воду треба прокувати и додати процијеђен сок од бобица и кувати око 45 минута. Када се згусне дода се цимет и лимун и још кратко прокуха. Џем се потом наспе у тегле и добро затвори.

Напомена:

Зова, иако је изузетно љековита, свјежа биљка је отровна и не смије се користити без прерађивања или кухања. Сирове бобице су јестиве али могу да изазову мучнину и повраћање.

ШУМАРСКА КУЋА „ОГЊИШТЕ“ ЈАХОРИНА – ПАЛЕ
ЦИЈЕНЕ УСЛУГА: СЕЗОНА 2022/2023

IN MEMORIAM
Срђан Кашић

(Бугојно, 01.07.1957. – Бања Лука, 24.09.2022.)

Срђан Кашић, је рођен 01. јула 1957. године у Бугојну, од оца Тодора и мајке Борке. У Бугојну живи са родитељима, сестром Весном и браћом Јованом и Милорадом. 1987. године засновао је брак са Биљаном Топалић, односно Кашић, са којом је добио једну кћерку, Ану. Основно образовање је завршио у Бугојну, гдје уписује и завршава Гимназију. Шумарски факултет у Сарајеву завршава 08. маја 1981. године и стиче звање дипломирани инжењер шумарства.

По завршеном студију почиње да ради у шумарству, ШГ „Копривница“ Бугојно 01.06.1981. године све до преласка у Бањалуку 28.04.1984. гдје добија запослење у ШИПАД Бироу за пројектовање. 1992. године као борац војске Републике Српске активно учествује у одбрамбено отаџбинском рату све до краја ратних дешавања. Стиче статус борца прве категорије.

Послије рата враћа се и наставља да ради у свом предузећу које је 1993. године промијенило назив у Истраживачко развојни и пројектни центар (ИРПЦ). На мјесто директора ИРПЦ-а долази крајем 2005. године и остаје на том мјесту све до пензионисања 01. Јула 2022. године. У исто вријеме обавља функцију предсједника Удружења шумарских инжењера и техничара.

Одмах се упушта у коштац са актуелном проблематиком. Био је визионар, гледао је далеко, имао је способност да у тренутку доноси врло важне и исправне одлуке. Формирао је већ заборављено одјељење за пројектовање шумских путева које и до данас успешно функционише. Храбро се упустио у израду неколико капиталних пројеката у области шумарства, на које други нису смјели ни да помисле. Неки од њих су Норме и нормативи рада у шумарству, Запреминске и сортиментне таблице, Студија о потенцијалу шумске биомасе у Републици Српској, Стратешки план отварања шума Републике Српске, и све их успјешно завршио. Било је ту много студија, планова, пројеката и све је код њега могло да се уради!

Срђан је био поштован и уважен од стране свих колега и људи са којима је сарађивао, како због стручности у својој професији, тако и због изузетних људских квалитета које је посједовао.

Био је оличење скромности, поштења и човјечности. Многима је помогао, али најмање на себе мислио. Био је изузетна морална величина, због чега је уживао неподјелиљен углед и поштовање свих оних са којима је долазио у контакт, био је на понос свима који су га познавали. Држао се правила, „да се живот не цијени по дужини него по садржају“.

Послије тешке болести преминуо је 24. септембра 2022. године у 66. години. Непуна три мјесеца након пензионисања, угасио се живот нашег колеге и пријатеља. Вијест о трагичном губитку нашег пријатеља све нас је много погодила.

И као што једна изрека каже «КАДА ХРАСТОВЕ ОБАРАЈУ, ШУМЕ ЈЕЧЕ», тако је и смрт нашег Срђана потресла све оне који су га познавали. А њих је веома много, не само у земљи, већ и шире - што свједоче бројне изјаве саучешћа његовој породици. Његовим одласком настаје велика празнина за његову породицу, пријатеље и све колеге. Ако нам је за неку утјеху, у овом претешком тренутку, твој рад, твоје ријечи и твоја дјела увијек ће бити ту са нама. Драги пријатељу почивај нам у миру. Нека ти је лака земља. Вјечно захвални твоје колеге и пријатељи из ЈПШ „Шуме Републике Српске“.

Садржај пансиона:

- Ресторан са гастро понудом и домаћим специјалитетима са огњишта
- Зимска башта са погледом на ски стазу
- Камин сала са гастро понудом уз тематске вечери
- Организација славља, полудневно и цјелодневно изнајмљивање и кориштење сале
- Организација теам буилдинг – а, семинара, тематских вечери
- Собе, ресторан, зимска башта и камин сала покривене са Wi-Fi
- ТВ сала , Ски гардероба
- Наведене цијене су

изражене у конвертибилним маркама и еурима по особи и дану (1 Еуро = 1,95583 КМ) са урачунатим ПДВ-ом

- Све провизије за девизна плаћања падају на терет

- Доручак – шведски сто
- За једнокреветну собу

доплата је 20%

- Доплата за полупансион 25.00 КМ по особи на дан
- Доплата за дјечији полупансион 15.00 КМ по особи на дан
- Доплата за продужени боравак (до 16х) 50% од цијене термина по особи + 3.00 КМ боравишна такса + 0.50 КМ осигурање (обавезна најавна приликом резервације)
- Доплата за дневни боравак 50% од цијене термина по особи + 3,00 КМ боравишна такса + 0,50 КМ осигурање
- Попуст за помоћни лежај 20 %
- Попуст за одрасле на четврти лежај 20%
- Дјеца до 5 г. гратис - на заједничком лежају. Дјеца од 5 до 12 г. , попуст: 30% одвојени лежај, 50% заједнички лежај
- Агенцијска провизија: 10% за индивидуалне госте , 10% за групе 20 - 30 особа + 1 гратис, за више од 30 +2 гратиса
- Организоване групе дјеце – зимовање: 64,00 КМ (од 20 до 30 дјеце максимално 3 одрасле особе, за више од тридесет дјеце максимално 4 одрасле особе)
- Организоване групе дјеце, школе: У ПРИРОДИ и СПОРТА ,ђачке екскурзије, пансион: 70,00 КМ (дјеца од 12 до 18 година)
- Организоване групе дјеце, школе: У ПРИРОДИ и СПОРТА ,ђачке екскурзије, пансион: 45,00 КМ (дјеца до 12 година)
- Попуст 15% за смјештај и пансионску исхрану за запослене у ЈП Шуме Српске а.д. Соколац (од 01.12.2022. до 27.12.2022. и од 01.03.2023 до 01.12.2023.)
- Боравишна такса за особе старије од 18 год. износи 3,00 КМ по особи на дан, за особе од 12 до 18 год. 1,50 КМ
- Осигурање износи 0.50 КМ по особи на дан
- Пријава (check-in) од 14:00 х, одјава (check-out) до 10:00 х
- Пансион не прима кућне љубимце
- Могућност додатног попуста за организоване групе у вансезонском периоду

ПЕРИОД	ВРСТА СОБЕ	НОЋЕЊЕ СА ДОРУЧКОМ
01.12.2022 – 27.12.2022	1/2 1/3 1/4 1/6	48,00 КМ 24,50 EUR
28.12.2022 – 08.01.2023	1/2 1/3 1/4 1/6	72,00 КМ 36,80 EUR
09.01.2023 – 10.02.2023	1/2 1/3 1/4 1/6	55,00 КМ 28,10 EUR
11.02.2023 – 19.02.2023	1/2 1/3 1/4 1/6	67,00 КМ 34,30 EUR
20.02.2023 – 28.02.2023	1/2 1/3 1/4 1/6	55,00 КМ 28,10 EUR
01.03.2023 – 31.03.2023	1/2 1/3 1/4 1/6	48,00 КМ 24,50 EUR
01.04.2023 – 30.11.2023	1/2 1/3 1/4 1/6	40,00 КМ 20,50 EUR

НАПОМЕНА: У случају значајнијих поремећаја на тржишту или промјене стопе ПДВ-а, Управа ЈП задржава право корекције цијена

КОНТАКТ: Тел/Факс: +387 57 272 250 Е-маил: recepcija.ognjiste@sumers.org W: ognjiste.sumers.org

